د تقليد حقيقت

ليکوال

محمودالحسن الجميري

ژباړن

مومن مهاجر

۱۳۸۹- وږی/ ۲۰۱۰ زېږديز-سپتمبر

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب ځانګړني

د کتاب نوم	::	د تقليد حقيقت
ليکوال	::	محمودالحسن الجميري
ژباړن	::	مومن مهاجر
د خپرونو لړ	::	(۱)
چاپشمېر	::	(۱۰۰۰) ټوکه
کمپوز	::	پخپله ژباړن
د موندلو ځای	::	مکتبه قاسميه، کاسي روډ-کوټه افغان قرطاسيه، مدد چوک-کندهار
د ژباړن د ايمېل ادرس	::	muhajir222@yahoo.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

ټولو حقیقت پلټونکو ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب لیکلو انګېزه

ما په حنفي کورنۍ کې سترګې وغړولې، په حنفي کورنۍ کې لوی شوم، په حنفي ټولنه کې مې وخت تېر کړ او همدارنګه مې زدکړې هم پر حنفي ښوونکو وکړې، له همدې امله مې د امام ابوحنیفة رحمه الله تقلید کاوه، ځکه زما پلار حنفي و.

تر دې وروسته چې کومو استادانو ما ته ښوونه وکړه او پر ما یې د علم احسان وکړ، هغوی هم حنفیان وو، پر همدې اساس حنفي مذهب زما په زړه او دماغ کې محکم شو، له همدې امله ما په غیرشعوري ډول هغه څه ویل چې د درالمختار لیکوال ویلي دي: (الحق مانحن علیه والباطل ما علیه خصومنا) یعنې موږ(احناف) پر حق او زموږ مخالفین (مالکیان، شوافع او حنبلیان) پر باطل دي.

له همدې وجې مې دا اړتیا نه احساسوله چې موږ تر کومه ځایه پر حق یو؟!

ځکه د امام صاحب رحمه الله لوړ شان، په فقه کې ډېر مهارت او د زمانې په اعتبار مخته والي ته په کتلو به مې د خپل مذهب پر خلاف هر حدیث لکه نه شی هسې ګاڼه او په بدن کې به مې د اغزو په څېر ننوت. له هغه څخه د ځان خلاصولو او تېښتې لپاره چې کومې لارې-چارې رانښوول شوې وې، هغه به مې ټولې پرې عملي کولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه مې شعور بیدار شو؟

کله چې په څلورم ټولګي کې وم، نو د فقهې مشهور کتاب (شرح وقایه) مې ویله. یو وخت زموږ ګران استاد عبدالقیم حفظه الله د اذان پر مسئله بحث کاوه، په دې منځ کې یوه زدکوونکي له هغه څخه پوښتنه وکړه چې بلال ﷺ خو د تهجد اذان کاوه، موږ ولې عمل نه ورباندې کوو؟ استاد ځواب ورکړ چې دا زموږ مذهب نه دی، دا د امام شافعي رحمه الله مذهب دی.

په دې ورځ زما په ذهن کې دا پوښتنه پیدا شوه چې څرنګه د رسول اکرم ﷺ په حضور کې د تهجد لپاره د بلال ﷺ اذان صحیح دی، خو موږ یې صحیح نه بولو؟! بله خبره مې دا واورېده چې په هره مسئله کې به د امام شافعي رحمه الله مذهب ناسم ثابتېدی او د امام ابوحنیفة رحمه الله مذهب صحیح. د دې ټولو په اورېدو مې په زړه کې دا خبره پیدا شوه چې ارومرو د یوې خبرې د پټولو هڅه کېږي. پر دې خبرې هغه وخت باوري شوم چې پلار مې بیا-بیا راته وویل چې نور کتابونه مه ګوره، یوازې د خپل درس کتابونه مطالعه کوه، خو د دې مشهور عربي متل چې: (بَنُوْاٰدَمَ حَرِیْصٌ فِیْمَامُنِعَ) پر بنا مې د هرې مسئلې لپاره د څلورو مذاهبو د کتابونو مطالعه اړینه وبلله. کله چې به مې هغو کتابونو ته رجوع کوله، نو حقیقت به بل څه و.

په هر حال؛ انسان ته دا ډېره سخته ده چې هغه مذهب پرېږدي، چې د ده د پلار، مور، نیکه او استادانو مذهب وي، خو ایا دا عذر الله تعالی مني او ایا په دې سرې خلاصېدای شي؟ او که د یوې باطلې عقیدې سرې موږ ته دا عذر وړاندې کړي، نو ایا موږ د هغه عذر په دې ویلو منو چې د خپل محسن پر مذهب پاتې شه، ځکه دا ښاغلی ستا خواخوږی دی؟ هېڅکله نه! چې کله داسې ده نو موږ ولې دا د ځان لپاره دلیل بولو؟ ایا موږ له دې آیة څخه نه وېرېږو؟:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُواْ مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُواْ وَرَأَوُاْ الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الأَسْبَابُ. (البقرة: ۱۶۶ آية)

ژباړه: کله چې رهبران له خپلو پيروانو بېزاره شي، عذاب ووينې او ټول اسباب غوځ شي.

په هر حال؛ بيا مې ورو-ورو د احاديثو خوا ته ميلان ډېر شو او د احاديثو لار مې خپله کړه، خو د دې په بدل کې مې استادانو دا سزا راکړه چې زه يې د بخاري او د احاديثو د نورو کتابونو د زدکړې له درسه وايستم او له بريليک پرته يې له مدرسې رخصت کړم. هذا جزاء من اتخذ حديثه مذهباً

همدا د تقليد او مقلدينو ماهيت دی چې له ډېره وخته ما هم غوټې پکې وهلې.

اوس راشئ دا کتاب ولولئ او د خپل ځان په اړه پخپله پرېکړه وکړئ !.

والله يهدي الى سواء السبيل

محمود الحسن الجميري

د بنوري ټاون کراچي، جامعه اسلاميه، پخوانی زدکوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذبالله من شرورانفسناومن سيئات اعمالنامن يهده الله فلامضل له ومن يضلله فلاهادى له. واشهد ان لااله الاالله وحده لاشريک له واشهدان محمداعبده ورسوله وصلى الله على امام الانبياء والمرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين وعلى من تبعهم باحسان الى يوم الدين.

اما بعد: فقد قال الله تعالى في كتابه الكريم:

اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلاَ تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ. (الاعراف، ٣ آية)

ژباړه: (اې مؤمنانو !) د هغه څه پیروي وکړئ چې ستاسو د رب له خوا درته نازل شو، له هغه پرته د نورو اولیاوو پیروي مه کوئ، ډېر لږ پند اخلئ.
رسول اکرم ﷺ ویلي دي:

تركتكم على بيضاء ليلهاكنهارهالايزيغ عنهابعدي الاهالک.

(رواه احمد، وقال رسول الله ﷺ تركت فيكم امرين لن تضلوماتمسكتم بهماكتاب الله وسنة نبيه، رواه مالک رحمه الله فى موطأباب ۴۶/ ۳والحاكم فى المستدرک والتبريزي فى المشكوة حديث ۱۸۶والسيوطي فى جامع الصغير حديث: ۲۹۳۷سلسة الاحاديث الصحية ۱۷۶۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: تاسو مې پر داسې نور پرېښوولاست چې شپه يې لکه ورځ داسې ده، له هلاکېدوونکي پرته بل څوک به ورڅخه وانه وړي.

څو ورځې وړاندې مې د (ترويحات خمسه) په نوم د ميرمحمد رباني او (اغراض جلالين) په نوم د مولوي عبدالغني صاحب کتابونه ترلاسه کړل.

دغو دواړو پوهانو له خپل بې انصافه او تېري ډک دريځ سره د تقليد ثابتولو ناکامه هڅه کړې وه، بلکې ليکلي يې وو چې له تقليده په لومړي ځل شيطان بېزاره او لاس پر سر شو او همدا دعوه د بنوري ټاون د جامعه اسلاميه استاد مولانا مفتي محمدولي دروېش صاحب هم پخپل کتاب (ايا د جنازې په لمانځه کې فاتحه سنت ده؟) کړې ده. تر دې لويه خبره خو يې لا دا کړې ده چې موسی ﷺ د خضر ﷺ مقلد و.

تر دې وړاندې چې زه پر دې بحث وکړم، درنو لوستونکو ته بايد دا ووايم چې تقليد څه ته وايي، تعريف يې څه شی دی او ايا الله ﷻ په قرآن کريم کې د تقليد اجازه کړې ده؟ همدارنګه احناف او غيراحناف تېر شوي علماء تقليد ته په کومه سترګه ګوري او په دې اړه يې نظر څه دی؟.

تقليد د احنافو په اند:

۱ - فان التقليد هوالاخذ بقول الغير بغير معرفة دليله. (عقود رسم المفتي، صفحة ۲۳، للعلامه محمد ابن عابدين شامي)

يعنې له دليل پرته د يو چا خبره منل تقليد دی.

۲ - التقليد العمل بقول الغير من غيرحجة. (مسلم الثبوت ۲/ ۳۵۰)

يعنې له دليل پرته د يو چا خبره عملي کول تقليد دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣- التقلید اتباع الانسان غیره فیما یقول او یفعل معتقدا الحقیقة فیه من غیر نظروتامل في الدلیل کان هذالمتبع جعل قول الغیراوفعله قلادة فی عنقه من غیرمطالبة الدلیل. (د حسامي حاشیه)

ژباړه: تقلید دا دی چې یو څوک د بل چا د خبرې او فعل پیروي وکړي، خو د هغه دلیل ته نظر ونه کړي، ګواکې دې سړي د هغه بل قول او فعل له دلیل پرته پخپله غاړه کې د غاړګۍ په شان اچولی دی.

٤- قال ابن الهمام: التقلیدالعمل بقول من لیس قوله احدی الحجج بلاحجة. (تیسیرالتحریر)

ژباړه: علامه ابن الهمام رحمه الله ویلي: تقلید د هغه چا خبره بې دلیله منل چې قول یې دلیل نه وي.

په قران کریم کې د تقلید غندنه:

اوس راشئ دا خبره پر قرآن کریم عرض کړو چې ایا زموږ لپاره له دلیل پرته د یو چا د خبرې منل روا دي، که نه؟

الله ﷻ وایي:

قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. (البقرة، ١١١ آیة)

ژباړه: ته ورته وواییه (چې که پخپل فعل او قول کې) رښتیني یاست، نو دلیل راوړئ!.

خو په هر وخت کې د مقلد تګلار دا پاتې شوې چې کله هم له ده څخه د دلیل غوښتنه شوې، نو ده په دلیل کې د خپلو پلرونو او نیکه ګانو عمل وړاندې کړی او ویلي یې دي چې څومره بزرګانو دا کار کړی، ایا هغوی ټول بې لارې وو؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عين په همدې ډول چې کله يوه حنفي، يا شافعي او يا بل يوه ته ووايې چې وروره ! د الله قرآن کريم او يا نبوي حديث خو داسې وايي، نو وايي زموږ پلار او نيکه تل په هدايه(کتاب) عمل کړی دی، زموږ لپاره هماغه کافي دي. قرآن کريم همدا خبره داسې بيانوي:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَى مَا أَنزَلَ اللّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُواْ حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلاَ يَهْتَدُونَ. (المائده، ۱۰۴ آية)

ژباړه: کله چې دوی ته وويل شي د الله نازل کړي کتاب او رسول ته راشئ ! دوی وايي موږ ته هغه څه بس دي چې له پلرونو راپاتې دي، ايا د دوی پلرونه داسې نه وو چې نه په هېڅ پوهېدل او نه پر هدايت وو؟.

فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَيَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا. (النساء، ۶۵ آية)

ژباړه: ستا په رب قسم ! دوی تر هغو مومنان کېدای نه شي، تر څو چې خپلمنځي اختلافاتو کې تا دربېمګړی نه کړي، بيا ستا پر پرېکړه په ځان کې تکليف احساس نه کړي او پوره تسليم شي.

دا مبارک آيت وايي چې کوم څوک د رسول ﷺ په پرېکړه خوښ نه شي، هغه هېڅکله مومن کېدای نه شي.

د دغو آيتونو په رڼا کې تاسو پخپله پرېکړه وکړئ چې ايا اوس هم د تقليد په نارواتوب کې شک شته؟ ايا الله ﷻ له دليل پرته په دين د عمل کولو امر کوي، که په دليل سره؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ وايي:
وَلَاتَقفُ مَالَیسَ لَکَ بِهِ عِلمٌ. (الاسراء، ۳۶ آیة)

یعني په هغه شي مه پسې کېږه چې علم پرې نه لرې.
ایا دا ټول آیتونه د تقلید امر کوي، که له هغه منعه؟ اوس کېدای شي یو څوک دا ووایي چې موږ خو د خپلو علماوو پیروي کوو، علماء په دین پوهېږي او د الله ﷻ امر هم داسې دی:
فَاسئَلُوا اَهلَ الذِّکرِ اِن کُنتُم لَاتَعلَمُونَ. (النحل، ۴۳ آیة)

ژباړه: که د یو شي په اړه نه پوهېږئ، له علماوو پوښتنه وکړئ!
د اهل حدیثو عوام هم له خپلو علماوو پوښتنه کوي، نو څه وجه ده چې موږ ته بد ویل کېږي؟ نو ځواب دا دی:
که له چا څخه د پوښتنې نوم تقلید وي، نو بیا نن-سبا په ګرده نړۍ کې حنفي نشته، ځکه امام ابوحنیفة رحمه الله علیه خو په نړۍ کې وجود نه لري، هر سړی د خپلې سیمې له علماوو او مفتیانو څخه پوښتنه کوي، نو بیا خو دی د هماغه خپلې سیمې یا مسجد د امام مقلد شو، نه د امام صاحب. که یو څوک ووایي چې زموږ امام خو د امام ابوحنیفة رحمه الله قول راته بیانوي، ځکه نو موږ د خپل مسجد یا سیمې د امام مقلدین نه یو، بلکې د امام ابوحنیفة رحمه الله مقلدین یو، نو موږ وایو عین په همدې ډول چې کله یو څوک زموږ څخه پوښتنه کوي، نو د رسول اکرم ﷺ حدیث ورته بیانوو، له همدې وجې هغه زموږ مقلد نه، بلکې د رسول اکرم ﷺ مقلد دی.
بله خبره دا ده چې پورتنی آیت پخپله پر مقلدینو رد دی، نه تائید، ځکه که یو څوک علم ونه لري هغه پوښتنه کوي، تر پوښتنې وروسته پوهېږي. په آیت کې همداسې راغلي: ان کنتم لاتعلمون. یعني که مو علم نه درلود، نو پوښتنه وکړئ، څو له هغه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم عمل وکړئ. حال دا چې تقلید له څه دلیل او حجت پرته د یو چا په خبره عمل کول، لکه څرنګه چې یې وړاندې له تعریف سره حوالې تېرې شوې.

همدارنګه امام شافعي رحمه الله په (فقه الاکبر) کې د تقلید تعریف داسې کوي:

التقلید قبول قول من لایدری ماقال من این قال؟ وذالک لایکون علما. (الفقه الاکبر، ۷ صفحه)

یعنې تقلید د یو چا خبره منل پرته له دې چې څه وایي او له کومه ځایه یې دا خبره کړې ده؟ او دا علم نه دی.

دربیمه خبره دا ده چې الله ﷻ له علماوو څخه د هغوی د شخصي رایې د پوښتلو امر نه دی کړی، بلکې ویلي یې دي چې له هغوی څخه د الله ﷻ او رسول اکرم ﷺ د فرمان پوښتنه وکړئ چې هغوی څه وایي؟ حال دا چې نن-سبا هېڅ حنفي عالم پر قرآن او نبوي احادیثو فتوا نه ورکوي، بلکې پر شامي، فتاوی دیوبند، هدایه او نورو فتاواوو فتویٰ ورکوي. په داسې حال کې چې مستفتي یا پوښتنه کوونکی لیکي چې د قرآن او حدیث په رڼا کې ځواب راکړئ. هو! هغه خلک به څنګه پر قرآن او حدیث فتوا ورکوي، ځکه دوی نورو کتابونو ته هم د قرآن درجه ورکوي.

د احنافو وینا ده:

ان الهدایه کالقران قد نسخت من قبلها في الشرع من کتب. (مقدمة الهدایه، ۲ ټوک)

ژباړه: هدایه لکه قرآن داسې ده، په شریعت کې یې پخواني کتابونه ټول منسوخ کړل.

د احنافو مطلب دا دی چې؛ لکه څنګه چې تر قرآن کریم وړاندې ټول کتابونه منسوخ شوي، په هغوی عمل کول ګمراهي او کفر دی، همدارنګه چې تر هدایې وړاندې کوم کتابونه لیکل شوي، هغوی ټول منسوخ شوي دي، که څه هم هغه بخاري، مسلم، یا د امام مالک رحمه الله موطأ، یا د امام شافعي رحمه الله کتاب الام او یا د امام احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحمة الله مسند وي. په دغو کتابونو عمل کوونکی ګویا په منسوخ شویو کتابونو عمل کوي او له اسلامه وتلی دی.

همدا خبره د شاولي الله صاحب په خوله هم واورئ !:

وتری العام سیماالیوم في کل قطریتقیدون بمذهب من مذاهب المتقدمین یرون خروج الانسان من مذهب من قلده ولوفي مسألة کالخروج من الملة کانه نبی بعث الیه وافترضت طاعته علیه وکان اوائل الامة قبل المائة الرابعه غیرمتقیدین بمذهب واحد. (التفهیمات الالهیه، ۱ ټوک، ۲۰۶ مخ. حجة الله البالغة ۱ ټوک، ۴۴۵ مخ)

ژباړه: عام خلک په ځانګړي ډول نن-سبا ؛ د مخکنیو د مذهب مقلدین دي، دوی داسې فکر کوي چې له هغه مذهبه چې دوی یې تقلید کوي، وتل، که څه هم په یوه مسئله کې وي، ګواکې د اسلام پرېښوول دي، دوی خپل امام لکه نبي داسې بولي او اطاعت یې فرض ګڼي، حال دا چې د امت مخکني خلک تر څلورمې پېړۍ وړاندې د هېڅ مقلدین نه وو.

دې ته بیا ګوره ! احناف پر هر هغه چا لعنت وایي چې د امام ابوحنیفة رحمه الله قول ونه مني.

فلعنة ربنا اعدادرمل علی من رد قول ابي حنیفة رحمه الله. (ردالمحتار، ۱ ټوک، ۶۳ مخ)

یعنې پر هغه چا دې د شګو په اندازه لعنت وي چې د امام صاحب قول نه مني.

اوس راشه زه تاسو ته دا ووایم چې کومو ښاغلو د امام صاحب قول نه دی منلی چې اوس شپه او ورځ احناف پر هغوی لعنت وایي:

امام مالک، امام محمد، امام ابویوسف، امام شافعي، امام احمد بن حنبل، امام بخاري، امام نسائي، امام طحاوي، امام ابن حزم، امام ابن عبدالبر، امام نواوي او امام ابن تیمیة رحمهم الله تعالی علیهم اجمعین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور هم د امت ډېر لوی-لوی علماء شته چې د امام صاحب قول يې نه دی منلی، اوس نو تاسو فیصله وکړئ چې د امت پر داسې سترو علماوو لعنت ويل د احنافو دينداري ده؟.

سره له دې چې رسول اکرم ﷺ ويلي چې کله زما په امت کې پنځلس خويونه موجود شي، نو پر هغوی به د الله ﷻ عذاب نازل شي، په هغوی کې يو هم (اذالعن اخرهـذه الامـة اولها.) (ترمذي حديث نمبر ۲۲۱۰، ابـن ماجـه) يعنې کله چې د دې امت وروستني پر مخکنيو لعنت ووايي.

يو بل ځای رسول اکرم ﷺ وايي:

من لعن مومنافهو كقتله. (بخاري، كتاب الادب، باب ۴۴، حديث نمبر ۶۰۴۷)

يعنې پر مومن لعنت ويل لکه د هغه وژل داسې دي.

په نړۍ کې تر ټولو بد خلک هغه دي چې الله ﷻ د انبياوو په ژبه پرې لعنت ويلی دی. الله ﷻ پر بني اسرائيلو د داؤد او عيسی عليهما السلام په ژبه لعنت ويلی دی:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُواْ يَعْتَدُونَ. (المائده، ۷۸ آية)

ژباړه: په بني اسرائيلو کې پر کافرانو شويو د داؤد او عيسی عليهماالسلام په ژبه لعنت ويل شوی دی، دا له دې کبله چې دوی سرکښي کړې وه او تېری به يې کاوه.

خو په څلورو مذهبونو کې دا ويار يوازې او يوازې احنافو ګټلی، ځکه په څلور سره فقهي مسلکونو کې يوازې دوی حلاله منې چې پر کوونکي او هغې ته هڅوونکي يې نبي کريم ﷺ لعنت ويلی دی.

عن ابن مسعود ﷺ قال: لعن رسول ﷺ المحلل والمحلـل لـه. (رواه الترمـذي وقـال حديث حسن صحيح حديث نمبر ۱۱۲۰، ابوداؤد حديث نمبر ۲۰۷۶، ابن ماجه او دارمي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: له عبدالله بن مسعود ﷺ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ پر هغه چا چې (تر دریو طلاقونو وروسته د بل مېړمن) حلالوي او هغه چا چې دا مېړمن د ده لپاره حلالېږي، لعنت ویلی دی.

د احنافو ښېرا تر ننه یقینًا چا ته نه ده رسېدلې، خو د رسول الله ﷺ ښېرا نه ردېږي، تر قیامته به پاتې وي.

درنو لوستونکو! دا د مقلدینو له خوا د امامانو د منلو او احترام طریقه ده.

راځئ وړاندې ځو، که د یوه ساعت لپاره ومنو چې په (فَاسْئَلُوْا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَاتَعْلَمُوْنَ) سره تقلید ثابتېږي، نو راځئ وګورو د دې آیت په اړه د احنافو اند څه دی؟:

فَإِن كُنتَ فِي شَكٍّ مِّمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَؤُونَ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءكَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ. (یونس، ۹۴ آیة)

ژباړه: که ته د هغه څه په اړه شک لرې چې موږ درته نازل کړي، نو له هغو کسانو سوال وکړه چې تر تا مخکې کتاب (تورات او انجیل) لولي، بېشکه تا ته حق راغلی، نو هېڅکله له شک کوونکو څخه مه کېږه.

ایا دلته به هم احناف وایي چې رسول اکرم ﷺ ته الله ﷺ د یهودو او نصاراوو د تقلید امر کړی دی؟ که داسې نه وي او یقیناً ده هم نه، نو احناف د (فاسئل) ترجمه په تقلید نه کولای شي او نه به یې وکړي.

قرآن پخپله د خپلو ځینو مضامینو ترجمه کوي، نو معلومه شوه چې دلته د (فاسئلو) معنا تحقیق دی، نه تقلید. لکه احناف او نور مقلدین چې یې دعوه کوي او د آیت دا ترجمه موږ پخپله له ځانه نه ده کړې، بلکې د آیت مخکنۍ برخه همدا وایي:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ.

(النحل، ۴۳ آیة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: موږ تر تا وړاندې نه وو لېږلي، مګر نارينه چې هغوی ته به مو وحې کوله، که په دې اړه معلومات نه لرئ نو د علم له خاوندانو پوښتنه وکړئ (يعنې تحقيق وکړئ).

که دلته د (فاسئلوا) ترجمه په تقليد وشي، نو بيا خو يې معنا دا شوه چې که تاسو د محمد ﷺ په نبوت کې شک لرئ، نو د علم د خاوندانو يعنې يهودو او نصاراوو تقليد وکړئ. حال دا چې هېڅ مفسر له دې آيته دا معنا نه ده اخيستې، آن موسی عليه السلام ته هم د قرآن کريم په شتون کې په تورات د عمل کولو اجازه نشته. **اللهم اهد قومي فانهم لايعلمون**

د تقليد په رد کې د صحابه کرامو رضي الله عنهم ويناوې:

اوس راځئ وګورو د تقليد په اړه د صحابه کرامو رايه څه وه:

وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: لايقلداحدكم دينه رجلاان آمن آمن وان كفر كفر. (ارشاد الفحول، ۲ ټوک، ۳۵۷ مخ او اعلام الموقعين، ۲ ټوک، ۱۶۸ مخ)

ژباړه: له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې هغه وويل: په تاسو کې هېڅوک بايد د بل تقليد ونه کړي چې که هغه ايمان راوړي، دی ايمان راوړي، که هغه کافر کېږي دی هم کافر کېږي.

وقال ابن عباس رضى الله عنهما: يوشک ان تنزل عليکم حجارة من السماء اقول: قال رسول الله ﷺ وتقولون قال ابوبكروعمر. (زادالمعاد، ۲ ټوک، ۱۹۵ مخ)

ژباړه: عبدالله بن عباس رضی الله عنهما ويلي دي: ژر ده چې پر تاسو به له اسمانه ډبرې راواوري، ځکه زه د رسول الله ﷺ خبره درته کوم او تاسو وايا ست ابوبکر داسې ويلي او عمر.

نن د مقلدينو حالت بالکل همداسې دی، کله چې له امامه يوه خبره نه وي نقل شوې، نو دوی هېڅکله د هغې منلو ته چمتو نه وي، همدارنګه که له امامه د حديث پر خلاف کومه خبره رانقل شوې وي، نو دوی يې په هېڅ ډول نه پرېږدي، بلکې وايي: ايا

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ امام ته دا حديث نه و رسېدلی؟ چې هغه دا حديث نه دی عملي کړی، نو مونږ يې ولې عملي کړو !.

د دوی مطلب دا دی چې زمونږ امام ته د نبي کريم ﷺ هر حديث رسېدلی و. که يو څوک له دوی څخه پوښتنه وکړي چې ايا ستاسو امام له يو لک څلوېښت زره صحابه کرامو سره ليدلي وو؟ که وايي هو ! نو د ورځې په څېر ښکاره دروغ دي او که وايي ورسره ليدلي يې نه وو او يقينًا يې ورسره ليدلي هم نه وو، نو بيا به دا هم مني چې يقينًا ټول احاديث نه وو ورته رسېدلي.

اوس پوښتنه دا ده چې له امام مالک، امام شافعي، امام احمد بن حنبل، امام بخاري، امام مسلم او نورو محدثينو رحمة الله عليهم سره چې ستاسو د مذهب مخالف کوم حديثونه دي، دا هغوی له ځانه جوړ کړي دي، که هغوی له امام ابوحنيفة رحمه الله سره دښمني درلوده او يا يې غوښتل د هغه پر خلاف ځان ته مذهب او ډله جوړه کړي؟ حال دا چې د صحيح حديث په مقابل کې د صحابي قول او فعل هم حجت نه دی. دا خبره مونږ له ځانه نه کوو، بلکې له ستر صحابي څخه يې واوره ! عبدالله بن عمر رضی الله عنهما د يو چا د پوښتنې په ځواب کې وايي:

قال عبدالله بن عمر: ارأيت ان كان ابي نهى عنهاوصنعها رسول الله ﷺ آأمرابي يتبع ام امر رسول الله ﷺ؟ فقال الرجل: بل امر رسول الله! فقال: فقدصنعها رسول الله ﷺ. (رواه الترمذي، باب ماجاء في التمتع رقم الحديث ۸۲۴)

ژباړه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما (يوه سړي ته چې له ده څخه يې د حج تمتع په اړه پوښتنه کړې وه) وويل: ته راته ووايه چې که زما پلار له حج تمتع منعه کړې وي، خو رسول اکرم ﷺ کړی وي، ايا ته زما د پلار پيروي کوې، که د رسول اکرم ﷺ؟ هغه سړي وويل: نه ! د رسول اکرم ﷺ پيروي کوم، نو عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ورته وويل: بېشکه رسول اکرم ﷺ دا کار کړی دی.

له دې څخه دا خبره څرګنده شوه چې د صحابه کرامو ﷺ په اند هم د رسول اکرم ﷺ د حديث په مقابل کې د يو صحابي فعل او قول حجت نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تقليد په رد کې د احنافو ويناوې:

د مسلم الثبوت ليکوال ليکي:

اذلاواجب الاماواجبه الله ولم يوجب على احدان يتمذهب بمذهب رجل من الائمة.

(مسلم الثبوت **۲** ټوک، **۳۵۵** مخ)

ژباړه: ځکه له هغه پرته واجب نشته چې الله ﷻ واجب کړي وي او پر هېچا لازمه نه ده چې په امامانو کې د يوه مذهب پيروي وکړي.

بيا وايي:

اجمع المحققون على منع العوام من تقليدالصحابة. (مسلم الثبوت ۲ ټوک، ۲۵۶ مخ)

ژباړه: محققينو پر دې اجماع کړې چې عوامو ته د صحابه وو د تقليد اجازه نشته.

د دوی عجيب تقسيم دی، پر ځان د امام تقليد فرض ګڼي، خو د صحابه کرامو تقليد روا نه بولي، سره له دې چې هغوی په علم، تقوا او پوهه کې تر امامانو څو چنده لوړ وو.

عوام د هغوی له تقليده منعه کوي، دا نو د دې آيت مصداق دی: تِلْكَ اِذاًقِسْمَةٌ ضِيْزى. يعنې دا ډېر ظالمانه وېش دی.

ملا علي قاري حنفي ليکي:

ان الله لم يكلف احداان يكون حنفيا او مالكيا او شافعيا او حنبليا بل كلفهم الله ان يعلمواالسنة. (شرح عين العلم، ۳۲۶ مخ)

ژباړه: الله ﷻ هېڅوک په دې نه دی مکلف کړی چې حنفي، مالکي، شافعي او حنبلي شي، بلکې الله ﷻ هر سړی د رسول اکرم ﷺ پر سنتو ملکف کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس راځئ دا وګورو چې ایا پخپله امام ابوحنیفة رحمة الله علیه د خپل تقلید امر کړی دی، که نه؟ !:

سئل ابوحنيفة اذا قلت قولا وكتاب الله يخالفه. قال اتركوا قولي بكتاب الله قال واذا قلت قولا وحديث رسول الله ﷺ يخالفه قال: اتركوا قولي بخبر الرسول. (عقدالجيد ۴۵ مخ)

ژباړه: له امام ابوحنیفة رحمه الله څخه یو چا پوښتنه وکړه چې که ته داسې خبره وکړې چې هغه له قرآن کریم سره مخالفه وي، نو موږ څه وکړو؟ ده وویل: د قرآن کریم په مقابل کې زما خبره پرېږدئ. له هغه څخه بیا پوښتنه وشوه چې که ستا خبره د رسول اکرم ﷺ له حدیث سره مخالفه وي، بیا څه وکړو؟ ده ځواب ورکړ: د رسول اکرم ﷺ د حدیث په مقابل کې زما خبره پرېږدئ.

اوس راشئ دا وګورو چې امام ابوحنیفة رحمه الله د یو چا تقلید کاوه، که نه؟ !.

اني لااقلدالتابعي لانهم رجال ونحن رجال ولايصح تقليدهم. (نورالانوار، ۲۱۹ مخ)

ژباړه: امام ابوحنیفة رحمه الله وایي: زه د تابعي تقلید نه کوم، ځکه دی هم یو سړی دی، زه هم. د دوی تقلید صحیح نه دی.

همدارنګه علامه شامي حنفي لیکي:

اذا صح الحديث وكان على خلاف المذهب عمل بالحديث ويكون ذالک مذهبه ولايخرج مقلده عن كونه حنفيابالعمل به فقد صح عن ابي انه قال: اذا صح الحديث فهو مذهبي. (شرح عقود رسم المفتي، لابن عابدين، ۱۹ مخ.

ژباړه: کله چې حدیث صحیح شي او د مذهب مخالف وي، نو په حدیث عمل کېږي او دا د امام صاحب مذهب هم دی او په دې سره د امام صاحب مقلد له تقلیده نه وزي، ځکه امام صاحب ویلي دي: کله چې حدیث صحیح شي، هماغه زما مذهب دی.

همدارنګه وړاندې لیکي:

فاذا ظهرله صحة مذهب غيرامامه في واقعة لم يجزله ان يقلدامامه. (شرح عقود رسم المفتي، ۲۴ مخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که يو چا ته په يوه واقعه کې له خپل امام پرته د بل امام مذهب پر حق وبرېښي، نو ده ته روا نه ده چې د خپل امام تقليد وکړي.

د دغو ټولو خبرو او دلايلو تر لوستلو وروسته که مقلد ډاډمن نه وي، نو بيا مورږ د ده په اړه هغه خبره کوو چې علامه عبدالحي لکهنوي حنفي کړې ده:

قدتعصبوافى الحنفية تعصباشديداوالتزموابمافى الفتاوا التزاماشديداوان وجدواحديثاصحيحاواثرا صريحاعلى خلافه وزعموااانه لوكان هذا صحيا لاخذ صاحب المذهب ولم يحكم بخلافه وهذاجهل منهم. (النفع الکبير، ۱۴۵ مخ)

ژباړه: د احنافو يوه ډله په سخت تعصب اخته ده او په ډېره کلکه د فتاواوو په کتابونو پورې نښتي دي، که دوی کوم صحيح حديث او يا اثر پيدا کړي چې د دوی د مذهب مخالف وي، نو وايي: که دا حديث صحيح وای، امام صاحب به اړومرو له دې سره سمه فتوىٰ ورکولای، د هغه پر خلاف به يې پرېکړه نه کوله او دا د دوی ناپوهي ده.

د تېرو شويو امامانو مذهب:

شايد اوس د يو چا په ذهن کې دا خيال پيدا شي چې که د تقليد په اړه د دغو سترو شخصيتونو دا نظر او فتوا وي، نو هغوی ولې تقليد کاوه؟!.

نو راشئ اوس زه دا درته ووايم چې هغوی تقليد کاوه، که نه؟ په ياد ولرئ چې کله زه وايم فلاني حنفي، يا مالکي، يا شافعي او يا حنبلي، نو د دې مطلب دا نه دی چې هغه تقليد کاوه، بلکې هر يو له خپل دليل او اجتهاد سره سم روان و. که څوک دا پوښتنه وکړي چې بيا نو حنفي ولې بلل کېږي؟ نو ځواب يې دا دی؛ د دوی د استدلال ډول او استنباط شکل عين هغه ډول و لکه د دوی د مشرانو او استادانو، ځکه نو دوی ته حنفي ويل کېږي. دا مطلب يې نه دی چې دوی په هر څه کې تقليد کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثلاً د امام ابوحنیفة رحمه الله لوی شاګردان امام ابویوسف او امام محمد رحمهما الله وو او دوی په دې معنا حنفیان وو چې دوی په هغه مکتب کې زدکړې کړې وې، چې مشر او مؤسس یې امام ابوحنیفة رحمه الله و. په دې معنا حنفیان نه وو چې د ده تقلید یې کاوه، ځکه د مقلد لپاره په هېڅ صورت دا روا نه ده چې د خپل امام خبره رد کړي.

سره له دې چې امام ابویوسف او امام محمد رحمه الله په درې ثلثه مسایلو کې له خپل استاد سره مخالفت کړی دی. همدارنګه د امام مالک، امام شافعي او امام احمد رحمهم الله له فکري مکتب سره تړاو درلودونکي هم دوی ته منسوببږي، خو مقلدینو یو هم نه دی معاف کړی، د هر یوه په غاړه کې یې د تقلید رسۍ وراچولې ده، آن شاګردان یې هم د خپل استاد مقلدین بللي دي. حال دا چې په هغوی کې یوه هم نه ځان حنفي، نه مالکي، نه شافعي او نه حنبلي بللی دی، او که هغه مسایل راغونډ کړل شي چې د غو شاګرانو له خپلو استادانو سره پکې مخالفت کړی، نو یو لوی کتاب ترې جوړېدای شي.

تاسو پخپله وګورئ! مقلدین چې کوم ښاغلي د حنفي یا شافعي په نوم یادوي، هغوی د خپل ځان په اړه څه لیکي؟! علامه شامي لیکي:

الائمة الشافعیه کالقفال والشیخ ابن علي والقاضي حسین رحمهم الله کانوایقولون لسنامقلدین للشافعي بل وافق راینارایه ویقال مثله في اصحاب ابي حنیفه رحمه الله مثل ابي یوسف ومحمدرحمهماالله بالاولی وقد خالفاه فی کثیرمن الفروع. (عقود رسم المفتي، ۲۵ مخ)

ژباړه: شافعي امامانو لکه: قفال، شیخ ابن علي او قاضي حسین ویلي؛ موږ د امام شافعي رحمه الله مقلدین نه یو، بلکې زموږ رایه د هغه له رایې سره برابره شوې ده او د امام ابوحنیفة رحمه الله د اصحابو امام ابویوسف او امام محمد رحمهما الله په اړه همداسې ویل کېدای شي، ځکه هغوی په ډېرو مسایلو کې له امام صاحب سره مخالفت کړی دی.

همدارنګه امام طحاوي رحمه الله هم په کتاب الاثار کې د امام صاحب ډېر مسایل رد کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قال الطحاوي لابن حربويه لايقلدالاعصبي اوغبي. (عقود رسم المفتي، **۲۶ مخ**)

ژباړه: امام طحاوي ابن حربويه ته ويلي چې تقليد يا متعصب کوي او يا غبي.
همدارنګه د روح المعاني ليکوال علامه الوسي حنفي ليکي:

ان كان للضلالة اب فالتقليدابوها. (روح المعاني، لومړی ټوک، **۹۷ مخ**)

ژباړه: که ګمراهي پلار ولري، نو تقليد يې پلار دی.

همدارنګه امام نووي شافعي رحمه الله چې په منځلاريتوب کې يوه بېلګه وه، د امام شافعي رحمه الله ډېر هغه مسايل چې د صحيحو احاديثو مخالف وو، رد کړي او صحيح احاديث يې خپل مذهب ګرځولی دی. پخپله د النووي المجموع وګورئ او ليکلي يې دي چې همدا د امام شافعي رحمه الله مذهب دی، ځکه د امام شافعي رحمه الله وينا ده: **اذا صح الحديث فهو مذهبي.** يعنې صحيح حديث زما مذهب دی.

خو د اوسنيو احنافو په اند چې څوک د امام صاحب قول پرېږدي، په صحيح حديث عمل وکړي، نو هغه له سمې لارې اوړي. د سپکو-سپورو لايق ګرځي او په دې هر څوک نښه خبر دی. پر دې سربېره لوی ظلم دا دی چې صحيح حديث په ناسمو تاويلونو د خپل مذهب تابع کوي. د ايمان غوښتنه خو دا ده چې مذهب د صحيح حديث تابع شوی وای.

رسول اکرم ﷺ وايي:

لايؤمن احدكم حتى يكون هـواه تابعالماجئـت بـه. (رواه البغوي فـي شـرح السـنة والنووي في اربعينه وقال هذاحديث حسن رقم الحديث **۴۱** وهو صحيح معنا)

ژباړه: په تاسو کې هېڅوک تر هغو مومن نه دی چې نفسي غوښتنې يې زما د راوړي دين تابع نه شي.

پر دې لوی جرم د احنافو سترو علماوو هم اقرار کړی چې په هغوی کې يو مولوي اشرف علي تهانوي هم دی، نوموړی ليکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې مقلدين خپل امامان له تېروتنې معصوم او د هغوی پیروي فرض بولي او په دې باور دي چې که څه هم د امام صاحب قول هر څومره د صحيح حديث مخالف دی، دليل يې له قياس پرته بل شی نه دی. بيا هم په حديث کې د برې نيمګړتياوې راباسي او په ډېرو ليرو تاويلونو سره هغه حديث ردوي، خو د امام قول نه پرېږدي. داسې تقليد حرام او د الله ﷻ د دې قول مصداق دی:

اتخذوا احبارهم ورهبانهم اربابامن دون الله. (فتاویٰ امداديه، ۴ جلد، ۹۰ صفحه)

يعنې دوی خپل علماء او پوهان له الله ﷻ پرته په ربوبيت نيولي وو.

د قران کريم او نبوي احاديثو پر خلاف د علامه کرخي حنفي له خوا د اصولو جوړول

قرآن کريم او نبوي احاديث د بېځايه تاويلونو په مټ د خپل مذهب تابع کول د احنافو اساسي اصول دي، آن ځينو حنفي علماوو ويلي: کوم آيت يا حديث چې زموږ د مذهب مخالف وي، هغه آيت يا حديث منسوخ دی.

وګوره! دوی ليکي:

ان كل آيت تخالف قول اصحابنافانهاتحمل على النسخ اوعلى الترجيح والاولى تحمل على التأويل من جهة التوفيق. (اصول الكرخي، ۸ مخ)

ژباړه: هر آيت چې زموږ د مذهبي علماوو له قوله مخالف وي، هغه يا منسوخ دی يا به پر ترجيح حمل کېږي او ښه خبره دا ده چې تاويل پکې وشي، ترڅو زموږ د مذهب او آيت تر منځ توفيق راشي.

بل ځای ليکي:

ان كل خبريجئ بخلاف قول اصحابنافانه يحمل على النسخ اوعلى انه معارض بمثله.

(اصول الكرخي، ۲۹ مخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هر هغه حديث چې زموږ د مذهبي علماوو د قول پر خلاف وي، هغه به يا پر نسخه او يا پر دې حمل کېږي چې په مقابل کې يې بل داسې حديث شته چې زموږ تائيد کوي.

د مکې مشرکينو هم رسول اکرم ﷺ ته عين همدا ډول اصول وړاندې کړي وو او ورته ويل به يې:

د قرآن کومه برخه چې زموږ د عقايدو مخالفه ده، هغه منسوخه کړه، بيا دې خبره منو او ايمان درباندې راوړو. اعاذنا الله من مثل هذالتحريف

پر ملائکو د تقليد تور لګول

اوس خپل اصلي بحث ته ځو چې په هغه کې ميرمحمد صاحب شيطان لومړی غيرمقلد بللی، نوموړی ليکي:

کله چې ادم عليه السلام د خپل وخت خليفه يا امام اعظم شو، نو ملائکو يې تقليد وکړ چې د ادم د مقلدينو په نوم مشهوره شوې او دوی لومړني مقلدين وو. په اول ځل چې چا له تقليده تېښته وکړه هغه شيطان وو، عين په همدې ډول په محمدي امت کې د امام اعظم رحمه الله له تقليده د تښتېدوونکو نوم غيرمقلدين دی چې د ابليس لعين پيروي او تقليد په خوښي خپلوي، خو د امام اعظم رحمه الله له تقليده تښتي. احناف د امام اعظم رحمه الله مقلدين دي او د ملائکو په شان د خپل ستر امام په تقليد وياړي. د نوموړي د خبرې خلاصه دا شوه چې د امام اعظم تقليد نه کوونکی يا شيطان او يا د هغه يار دی، خو څوک چې د هغه تقليد کوي، هغه يا فرشته او يا د هغوی پر لار روان دی.

ځواب: لومړۍ خبره دا ده چې تا ادم عليه السلام خليفه يا امام اعظم بللی، نو ته يو ځل دا ووايه چې خليفه څه ته وايي؟!.

الخليفه: الامام الذي ليس فوقه امام. يعنې خليفه هغه امام ته وايي چې تر ده پورته بل امام نه وي، نو تا په کوم دليل امام ابوحنيفة رحمه الله امام اعظم کړ؟ ايا د هغه په حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کوم قرآني آيت نازل شوی دی چې دی امام اعظم دی؟ لکه ابراهيم ﷺ ته چې الله ﷻ ويلي دي:

قَالَ إِنِّي جَاعِلُکَ لِلنَّاسِ إِمَامًا. (البقرة، ۱۲۴ آية)

يعنې الله ﷻ وويل: زه تا خلکو ته امام ټاکم.

اوس چې تا ابوحنيفة رحمه الله لوی امام کړ، نو څرګنده شوه چې ته د ادم ﷺ امامت نه منې او په دې سره ته د ابليس ملګری او غيرمقلد شوې.

نوموړې عالم بيا ليکلي چې فرشتو د ادم ﷺ تقليد وکړ او د ادم ﷺ د مقلدينو په نوم مشهورې شوې. حيراني ده، دعوه خو د فاضل او حکيم کوې، خو دومره ستره تېروتنه دې کړې چې د علم او پوهې جنازه دې ښخه کړې ده. ته په دې هم خبر نه يې چې الله ﷻ ادم ﷺ د ځمکې لپاره د خليفه په حيث رالېږلی و، نه د اسمان لپاره؛ چې ملائکې هم د دوی په تقليد او اطاعت مکلفې وې. داسې معلومېږي چې ته د قرآن کريم په تفسير هم خبر نه يې، نو دې آيت ته وګوره !:

إِذْ قَالَ رَبُّکَ لِلْمَلاَئِکَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً. (البقرة، ۳۰ آية)

يعنې هغه وخت درياد کړه چې ستا رب ملائکو ته وويل: زه په ځمکه کې خليفه پيدا کوم.

د تفسير جلالين ليکوال د دې آيت په تفسير کې ليکي: **يخلفني في تنفيذاحکامي فيهاوهو آدم.** (تفسير جلالين، ۸ مخ)

يعنې دی به په ځمکه کې د احکامو په پلي کولو کې زما خليفه وي او هغه ادم ﷺ دی.

بله خبره دا ده چې تا ادم ﷺ د ملائکو امام بللی، سره له دې چې ادم ﷺ د فرشتو امام نه و، لکه په پورتني آيت سره چې ثابته شوه. فرشتو چې ادم ﷺ ته کومه سجده کړې وه، هغه د الله ﷻ په امر وه؛ نه د ادم ﷺ په امر. ته د تقليد په نشه کې دومره بې سده

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی یې چې د فرشتو په غاړه کې دې هم د تقلید رسۍ وراچولې ده او وړاندې دې موسیٰ ﷤ د خضر ﷤ مقلد بللی دی. یعنې فرشتې هم مقلدې دي، انبیاء کرام هم، خو امام یوازې ابو حنیفة رحمه الله دی.

د حیرانتیا ځای خو دا دی چې کله یو څوک امام ابو حنیفة رحمه الله ته مقلد ووایي، نو پر تاسو بده لګېږي، خو پخپله مو له فرشتو نیولې تر انبیاوو ټول مقلدین کړي دي.

او بیا دې وړاندې لیکلي چې فرشتې لومړنۍ مقلدینې شوې، نو پوښتنه دا ده چې ملائکې چا د آدم ﷤ مقلدینې وبللې، تاسو؛ که الله ﷻ او یا رسول اکرم ﷺ؟ که تاسو یاست، نو ستاسو خبره خو هېڅ ته حجت نه ده، ځکه نو موږ هغه څه درته وایو چې الله ﷻ یې امر راته کړی دی:

قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. (البقرة، ۱۱۱ آیة)

یعنې که تاسو رښتیا وایاست، نو دلیل مو راوړئ.

بیا مو ویلي چې له دې تقلیده تښتېدونکی ابلیس و، نو زه وایم آدم ﷤ شیطان ته هېڅ حکم نه و کړی چې ده یې اطاعت کړی وای او دا ستاسو علمي خیانت دی چې وایاست: ابلیس د آدم ﷤ له اطاعته تښتېدی، بلکې ابلیس د الله ﷻ له اطاعته تښتېدلی و.

قرآن کریم وګوره؛ نو به درته څرګنده شي چې ستا خبره تر کومه ځایه کره ده؟! الله ﷻ خو وایي: (ففسق عن امرربه) یعنې شیطان د خپل رب د امر له منلو سرغړونه وکړه. او که ستا دعوه دا وي چې یو چا ته سجده کول د هغه تقلید او اطاعت وي، نو دا دعوه دې هم بېځایه ده، ځکه د یوسف ﷤ په اړه ویل شوي: (وخروا له سجدا) یعنې یوسف ﷤ ته د هغه مورو پلار او ورونو ټولو سجده وکړه، خو له دې سره-سره هېچا نه دي ویلي چې یعقوب ﷤ له خپلو زامنو سره یو ځای د یوسف ﷤ مقلد و. **ففافهم ولاتكن من الغافلين الضالين**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میرمحمد له خوا شیطان لومړی غیرمقلد بلل

نوموړي لیکي چې په تاریخ کې شیطان لومړنی غیرمقلد و. دی خپله دا ادعا داسې بیانوي:

باید پوه شې چې شیطان لومړنی شخص و چې په ډاګه یې د نه تقلید لار خپله کړه او هغه له دې امله چې د الله ﷻ حکم یې و نه مانه او د خپلو نفسي غوښتنو پیروي یې وکړه.

راشئ قرآن کریم ته غور شو چې هغه څه وایي؛ ایا هغه د الله ﷻ اطاعت وکړ او که یې د خپلو نفسي غوښتنو تقلید؟!

الله ﷻ وایي: (فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِرَبِّه) یعنې شیطان د خپل رب له امره سرغړونه وکړه.

معلومه شوه چې شیطان د خپل رب په نه اطاعت کولو ګمراه شوی، بلکې تر هر چا لوی ګمراه دی.

بل ځای الله ﷻ وایي:

وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِهُدًى مِّنَ اللهِ.

ژباړه: څوک تر هغه چا ډېر بې لارې یا ګمراه دی چې له الٰهي هدایت پرته یې د خپلو نفسي غوښتنو پیروي کړې وي؟!.

بل ځای الله ﷻ وایي:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ.

یعنې تا هغه سړی و نه لید چې خپل خواهش یې الله وګرزاوه او الله ﷻ له پوهې سره-سره بې لارې کړ.

له دغو دلایلو څخه موږ ته د ورځې په څېر جوته شوه چې شیطان لومړی کس و چې د خپلو نفسي غوښتنو پیروي یې وکړه، د هغو مقلد شو او په عامه توګه د یوه ړانده مقلد په توګه راڅرګند شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احنافو ته هم موږ هغه نصیحت کوو، چې الله ﷻ ټول انسانیت ته کړی دی او هغه دا چې:

اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلاَ تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ. (الاعراف، ۳ آیة)

ژباړه: د هغه څه پیروي وکړئ چې ستاسو د رب له خوا در ته نازل کړل شوي، له هغه پرته د نورو ولیانو پیروي مه کوئ، په تاسو کې پند اخیستونکي ډېر کم دي.

بل ځای الله ﷻ وايي:

وَمَااخْتَلَفْتُمْ فِيْهِ مِنْ شَئٍ فَحُكْمُهُ اِلَى اللهِ. (الشوریٰ، ۱۰ آیة)

ژباړه: په کوم شي کې چې تاسو اختلاف کړی، د هغه فیصله الله ﷻ ته وسپارئ!.

بل ځای الله ﷻ وايي:

وَلاَ تَتَّبِعُواْ أَهْوَاء قَوْمٍ قَدْ ضَلُّواْ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّواْ كَثِيرًا وَضَلُّواْ عَن سَوَاء السَّبِيلِ.

(المائدة، ۷۷ آیة)

ژباړه: د هغه قوم پیروي مه کوئ چې وړاندې بې لارې شوی، نور یې هم ډېر بې لارې کړي او له سمې لارې اوښتي دي.

بل ځای الله ﷻ فرمايي:

وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءهُم بَعْدَ الَّذِي جَاءكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ.

(البقرة، ۱۲۰ آیة)

ژباړه: که دې وروسته تر هغه چې علم درکول شو، د دوی د هوا پیروي وکړه، نو نه الله ستا دوست او نه مرستندوی دی.

دا خبره خو د ورځې په څېر څرګنده ده چې ادم علیه السلام ته سجده کول د الله ﷻ امر و، خو ده له دې سره-سره هغه ونه مانه او د خپلې نفسي غوښتنې پیروي یې وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميرمحمد صاحب وايي مقلدين د ملائكو او غيرمقلدين د شيطان په څېر دي.
اوس تاسو ووايا ست چې ايا مقلدين د ملائكو په څېر دي، که د هغه شيطان په څېر چې ترهر څه وړاندې يې د خپل نفس تقليد وکړ؟!.

ميرمحمد صاحب وړاندې ليکي: غيرمقلدين د شيطان تقليد په خوشحالي کوي، خو د امام اعظم رحمه الله له تقليده تښتي.

زه وايم مقلدين په ډېري خوشحالي د شيطان تقليد کوي، خو د هغه چا له تقليده تښتي چې الله ﷻ د ټول امت امام اعظم، بلکې امام الانبياء ګرځولی دی. د هغه د پيروي امر يې کړی او د دې شاهدي پخپله قرآن ورکړې ده:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا. (لقمان، ۲۱ آية)

ژباړه: کله چې دوی (کفارو) ته وويل شي؛ هغه څه ته راشئ چې الله نازل کړي، دوی وايي موږ د هغه څه پيروي کوو چې پلرونه مو پرې موندلي دي.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُواْ حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا.

(المائدة، ۱۰۴ آية)

ژباړه: کله چې دوی ته وويل شي چې د الله ﷻ نازل کړي (کتاب) او د رسول (احاديثو) ته راشئ، دوی وويل: موږ ته هغه څه کافي دي چې خپل پلرونه مو پرې پيدا کړي دي.

نو راشئ موږ له الله ﷻ څخه سوال کوو چې څوک ستا د نبي پرېکړه نه مني، د امام په قول پورې نښتی وي، ستا په احاديثو تر هغو عمل نه کوي چې د امام ابوحنيفة رحمه الله تا په نه وي پرې لګېدلې او د هغه له رايې سره موافق نه وي، نو ايا دا سړی د رسول الله ﷺ پيروي کوي، که د شيطان؟.

الله ﷻ وايي:

فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيْبُوْالَکَ فَاعْلَمْ اَنَّمَايَتَّبِعُوْنَ اَهْوَائَهُمْ. (القصص، ۵۰ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که دوی ستا خبره ونه منله، نو پوه شه چې دوی د خپلو خواهشاتو پيروي کوي.

څرګنده شوه چې مقلدين له ډېره وخته په دې زړه ناروغي اخته دي چې هر وخت دوی قرآن او سنت ته راوبلل شي، نو دوی مخونه ترې اړوي او د خپل عمل په استدلال کې نيکه ګان او پلرونه وړاندې کوي. الله ﷻ هم موږ ته د داسې کسانو په اړه خبرداری راکړی چې که دوی د محمد ﷺ خبره ونه منله، نو باور وکړئ چې دا خلک يوازې د خپلو نفسي غوښتنو په طلب کې سرګردان او لالهاند دي.

د مولوي عبدالغني جابروي او مولوي محمدولي درويش يوه شبهه او د هغې ځواب

مولوي عبدالغني جابروي صاحب پخپل کتاب اغراض جلالين کې د دې آيت: (خَلَقْتَنِي مِنْ نَّارٍوَّخَلَقْتَهُ مِنْ طِيْنٍ) په تشريح کې ليکي: شيطان لومړنی هغه کس و چې تقليد يې پرېښود، بيا په استفهامي ډول وايي: که هغه مقلد و، نو تاسو ووايا ست چې د چا مقلد و؟ نو چې د هغه مقلدوالی نه شي ثابتولای، څرګنده شوه چې هغه غيرمقلد و !!!.

همدا دعوه مولوي محمدولي درويش صاحب پخپل کتاب (ايا د جنازې په لمانځه کې د فاتحې ويل سنت دي؟) هم کړې ده.

که څه هم د ميرمحمد صاحب د ځواب په ترڅ کې د دواړو ځواب شوی دی، خو بيا هم اړينه ګڼم چې دوی ته پخپل انداز ځواب ورکړم.

ځواب: لکه څنګه چې ستاسو دعوه ده چې شيطان لومړنی غيرمقلد و، نو زموږ دعوه دا ده چې ملائکې لومړنۍ غيرمقلدې وې. که تاسو وايا ست چې نه هغوی مقلدې وې، نو ووايه د چا مقلدې وې؟ نو که تاسو د ملائکو تقليد هېڅکله نه شي ثابتولای، نو ومنئ او ايمان راوړئ چې ملائکې غيرمقلدې وې او دليل يې د الله ﷻ دا قول دی: (اِنِّـیْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

جَاعِلٌ فِیْ الْاَرْضِ خَلِیْفَةً) ځکه په دې آیت کې الله ﷻ ویلي چې زه په ځمکه کې خلیفه پیدا کوم، دا سې یې نه دي ویلي چې په آسمان کې خلیفه پیدا کو.

د تقلید او اتباع توپیر

وړاندې تر دې چې د میرمحمدصاحب د یوې بلې هغه شبهې ځواب ورکړم چې په هغې کې یې هڅه کړې چې موسیٰ علیه السلام د خضر مقلد کړي. اړینه ګڼم چې د تقلید او اتباع تر منځ توپیر واضیح کړم.

د تقلید تعریف مو وړاندې په پوره تفصیل سره په څو پاڼو کې ذکر کړ، چې لنډ حاصل یې دا و چې له دلیل پرته د یو چا خبره منل، خو د بنوري ټاون د مدرسې استاد او مفتي ښاغلی محمدولي درویش پر ضد ولاړ دی او وایي د اتباع او تقلید تر منځ هېڅ توپیر نشته، بلکې دواړه د یوه شي دوه نومونه دي، ځکه په قرآن کریم کې د تقلید لپاره د اتباع لفظ هم کارول شوی دی، لکه چې وایي: (فَاتَّبَعُوْااَمْرَفِرْعَوْنَ) یعنې هغوی د فرعون د حکم اتباع وکړه، همدارنګه په یو بل ځای کې وایي: (قَالُوْابَلْ نَتَّبِعُ مَاوَجَدْنَا عَلَیْـهِ اٰبَـآءَ نَـا) یعنې موږ به د هغه څه پیروي کوو چې خپل پلرونه مو پرې موندلي دي. نو څرګنده شوه چې تقلید اتباع ده او هېڅ توپیر نه لري.

ځواب: لومړی خبره دا ده چې میرمحمد صاحب د امت ټول علماء حنفي او که غیرحنفي دي، دروغجن بللي، ځکه هغوی د تقلید او اتباع تر منځ توپیر کړی او تقلید یې غندلی دی.

یو ځل بیا د دې مضمون لومړنیو برخو ته پاملرنه وکړئ او بیا وړاندې لاړ شئ! زموږ دعوه همدا ده چې تقلید سراسر غلط کار او ضلالت دی، خو ستا د پوهاوي لپاره یو څو خبرې کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په التوضيح والتلويح کې وايي: **فالمعرفة ادارک الجزئيات عن دليل فخرج التقليد.** (التوضيح والتلويح، ۱۱ مخ)

يعنې په دليل سره د جزئياتو درک ته معرفت وايي، نو په دې سره تقليد ووت، (ځکه هلته د دليل پېژندنه نه وي).

همدارنګه امام شافعي رحمه الله هم تقليد جهل او ناپوهي بللې او ويلي يې دي:

وبالظن والتقليد لايحصل العلم والمعرفة. (فقه الاكبر، ۷ مخ)

په ګمان او تقليد علم او معرفت نه حاصلېږي.

بيا وړاندې وايي: (**وذالک لايکون علما**) تقليد پوهه نه، بلکې ناپوهي ده.

همدارنګه د امام احمد بن حنبل رحمه الله وينا ده:

لا تقليدنى ولاتقليد مالكا ولاالشافعي ولا الاوزاعي ولاالثوري وخذمن حيث اخذوا. (الاعلام، ۲ ټوک، ۳۲ مخ)

ژباړه: مه زما، مه د مالک، مه د شافعي، مه د اوزاعي او مه د ثوري تقليد کوه، ته هم له هغه ځايه اخذ کوه له کومه ځايه چې دوی کړی دی.

همدارنګه علامه الوسي حنفي هم تقليد ګمراهي بللې او ليکلي يې دي: **ان كان للضلالة فالتقليد ابوها.** (روح المعاني، لومړی ټوک، ۹۷ مخ)

يعنې که ګمراهۍ پلار درلودای، تقليد به يې پلار وای.

همدارازعلامه طحاوي حنفي رحمه الله ليکي: **لايقليدالاعصبي او غبي.**

يعنې له متعصب او سخت ناپوه پرته بل څوک تقليد نه کوي. (عقودالرسم المفتي، ۲۷ مخ)

داسې ښکاري چې مفتي محمدولي صاحب په قرآن پوهنه کې تر خپلو امامانو يو قدم وړاندې تللی او يا کېدای شي دغو علماوو له غيرمقلدينو سره مينه درلوده چې له همدې امله يې تقليد غندلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال؛ دا خو ستاسو کورنۍ لانجه ده، موږ نه پوهېږو چې څوک رښتینی او څوک دروغجن دی؟ ! مګر اوس تحقیقي ځواب ته غوږ شه !

ښاغلي مفتي محمدولي ته به وو ایم چې یا خو په عربي ژبه د نه پوهېږي، یا عارفانه تجاهل کوي او یا غواړي عوام تېرباسي. بېشکه په قرآن کریم کې د تقلید لپاره د اتباع لفظ کارول شوی، له دې نو دا ولې لازمه شوه چې تقلید او اتباع یو شی دي؟ راشه وګوره په قرآن کریم کې د سمک ماهي لپاره د لحم لفظ کارول شوی دی، همدارنګه په قرآن کریم کې د مدینې (ښار) لپاره د قریه (کلي) لفظ استعمال شوی دی، نو ایا په دې سره ماهی او غوښه، ښار او کلی سره یو شول؟ نه؛ هېڅکله نه !

راشه ! زه دې د عربي ژبې په ځینو داسې الفاظو خبر کړم چې په یوه وخت کې د څو معناوو لپاره استعمالېږي. ځینې وختونه خو یو لفظ د خپل ضد لپاره هم استعمالېږي. د قرء لفظ وګوره په عربي کې د حیض او طهر دواړو لپاره استعمالېږي. ایا اوس ته دا وایې چې حیض او طهر یو شی دی او د دواړو تر منځ هېڅ توپیر نشته؟ همدارنګه مولیٰ لفظ په عربي کې د بادار لپاره هم استعمالېږي او د مریي لپاره هم. همدارنګه جاریة په عربي کې کنیزې ته هم وایي او مینځې ته هم. همدا ډول عین په عربي کې سترګې ته هم وایي، چینې ته هم او سرو زرو ته هم.

زما په اند د مفتي صاحب د پوهېدو لپاره دا څو بېلګې بس دي. ایا اوس به هم مفتي محمدولي صاحب دا وایي چې مالک، مریی، کنیزه، مینځه، سترګه، چینه او سره زر یو شی دي؟ !.

حقیقت دا دی چې د ځای په بدلون د لفظ په معنا کې هم بدلون راځي، لکه څرنګه چې د مریي لپاره د مولا د لفظ په کارېدلو له هغه مالک او له مالکه مریی نه جوړېږي، همدارنګه د تقلید لپاره د اتباع په کارېدو تقلید د رسول اطاعت نه، بلکلې هماغه تقلید دی.

هو ! دا یوه خبره شته چې د دواړو ښکاره بڼه سره ورته ده، خو په حقیقت کې د دواړو تر منځ د ځمکې او آسمان توپیر دی. لکه څنګه چې د اوبو او بولو ښکاره بڼه یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، خو په حقیقت کې یو پاک او بل ناپاک دی. له همدې امله ټولو امامانو رحمهم الله له دې ناپاکۍ څخه د ځان پر ژغورنه ډېر ټینګار کړی دی. راشه وګوره! په دې دعوه کې یوازې زه نه یم، بلکې ډېرو مخکنیو علماوو هم د تقلید او اتباع تر منځ توپیر کړی دی.

د (التقلید واحکامه) کتاب لیکوال سعد بن عبدالعزیز الشثري لیکي:

التقلیدالتزام المکلف مذهب غیره بلاحجة. امااالاتباع فهوماثبت علیه حجة. وممن قال بذالک ابن خویذ منداد، وابن عبدالبر، وابن القیم، والشاطبي وغیرهم. (جامع بیان العلم، ۲ ټوک، ۱۴۳۲ مخ. الاعتصام ۳۴۲ مخ. اعلام الموقعین، ۲ ټوک، ۱۸۲ مخ)

ژباړه: تقلید پر ځان له دلیل پرته د یو چا د مذهب التزام دی. اتباع د هغه څه نوم دی چې دلیل ولري دا توپیر ابن خویذمنداد، ابن عبدالبر، ابن القیم، امام شاطبي او نورو بیان کړی دی.

همدارنګه امام ابن عبدالبر رحمه الله پر دې د امت د علماوو اجماع نقل کړې او وايي:

اجمع الناس علی ان المقلدلیس معدودا من اهل العلم وان العلم معرفة الحق بدلیله، فان الناس لایختلفون ان العلم هوالمعرفة الحاصلة عن الدلیل وامابدون الدلیل فانما هو التقلید. (اعلام الموقعین، لومړی ټوک، ۱۷ مخ. مختصرجامع بیان العلم وفضله باب فسادالتقلید ونفیه، ۲۹۲-۳۰۴ مخونه)

ژباړه: خلکو پر دې اتفاق کړی چې مقلد د علماوو په ډله کې نه شي شمېرل کېدای، ځکه علم هغه دی چې حق په دلیل سره وپېژندل شي، له همدې امله خلکو په دې کې هېڅ اختلاف نه دی کړی چې علم هغه معرفت دی چې له دلیله حاصل شي او له دلیل پرته هغه تقلید دی.

همدا وجه ده چې تر ننه هېچا د رسول اکرم ﷺ د اتباع تعریف په تقلید سره نه دی کړی. که مو باور نه کېږي نو د هر مفسر تفسیر، په عربي وي؛ که په بله ژبه، د مقلد وي، که د غیرمقلد، درواخلئ او وګورئ چې هېچا هم د اتباع لفظ؛ چې له رسول سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعمال شوی وي، په تقلید سره نه دی ترجمه کړی. ځکه اتباع یوازې په رسول پورې خاصه ده او له هغه پرته د بل چا پیروي تقلید دی.

د میر صاحب له لوري موسیٰ علیه السلام د خضر علیه السلام مقلد ګڼل

دی لیکي: کله چې د الله جل جلاله په امر موسیٰ علیه السلام خضر علیه السلام ته ورغی، نو د مقلدانه ادابو په پرځای کولو یې وویل:

هَلْ اَتَّبِعُکَ عَلی اَنْ تُعَلِّمَنِيْ مِمَّاعَلِمْتَ رُشْداً.

نو موږ یې ترجمه داسې کوي: ایا زه په دې شرط ستا تقلید کولای شم چې ته ما ته له خپل علمه یو څه رشد او هدایت وښیې؟.

ځواب: ښاغلی میر محمد صاحب ستاسو د عبارت لومړنی برخه له دویمې سره ټکر ده. تاسو وویل چې موسیٰ علیه السلام د الله جل جلاله په امر د خضر علیه السلام حضور ته ورغی، نو ثابته شوه چې د هغه حضور ته د موسیٰ علیه السلام ورتګ د الله جل جلاله په امر و، او تاسو باید پوه شئ چې د الله جل جلاله په امر کوم کار کېږي، هغه اتباع وي، نه تقلید. تاسو چې په خپلو الفاظو کې د مقلدانه ادابو د پرځای کولو خبره کړې، دا صرف ضد او عناد دی.

وړاندې په تلو یې د مقلد او متبع دواړه الفاظ کارولي دي، ځکه ده ته معلومه ده چې نبي متبع وي، نه مقلد. نو د دې لپاره چې څوک نیوکه ورباندې ونه کړي، نو له همدې وجې یې د متبع لفظ ذکر کړی دی.

او له دې آیت څخه: هَلْ اَتَّبِعُکَ عَلی اَنْ تُعَلِّمَنِيْ مِمَّاعَلِمْتَ رُشْداً. مقلدانه اداب نه، بلکې د زدکړې اداب ثابتېږي او آیت پخپله هم پر دې معنیٰ دلالت کوي.

د دې آیت په اړه ډېر مفسرین همدا وایي چې د موسیٰ علیه السلام دا سفر د زدکړې لپاره و، نه د تقلید لپاره، او تا ته همدا اوس-اوس څرګنده شوه چې تقلید او علم دوه متضاد شیان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیرانتیا خبره خو دا ده چې کوم آیت الله ﷻ په قرآن کریم کې د علم د ارزښت لپاره ذکر کړی، له هماغه آیته میرمحمد صاحب د تقلید ثابتولو ناکامه هڅه کړې ده.

حقیقت دا دی چې ښاغلي میرمحمد صاحب د قرآن کریم په الفاظو کې لاسوهنه نه شوای کولای، نو بيې په تفسیر کې لاسوهنه وکړه. د داسې کسانو په اړه الله ﷻ وایي:

وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِن بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

(البقرة، ۵۷ آیة)

ژباړه: د دوی یوه ډله داسې ده چې د الله ﷻ کلام اوري، وروسته تر هغه چې پرې پوه شي، تحریف پکې کوي او دوی پوهېږي.

وروسته لیکي: په دې سره خضر علیه السلام موسی علیه السلام ته وویل د تقلید او اتباع لار ډېره ستونزمنه ده، ته به تنګ پرې ونه کړای شې او د همت په بایللو به د تقلید اداب له لاسه ورکړې او ورته ویې ویل: (انک لن تستطع معی صبرا) یعنې ته زما سره د صبر کولو توان نه لرې.

ځواب: درنو لوستونکو! تاسو په قرآن کریم کې د میرمحمد صاحب څرګنده لاسوهنه ولیده. اوس موږ له ده څخه پوښتنه کوو چې ده خضر علیه السلام ته کومې خبرې منسوبې کړې، هغه د قرآن کریم په کوم آیت کې شته، په کوم حدیث کې راغلې دي او که خضر علیه السلام په خوب کې درته ویلي دي؟ موږ خو وړاندې داسې فکر کاوه چې مقلدین یوازې په امام ابوحنیفة رحمه الله پسې دروغ وایي، په دې خبر نه وو چې مقلدین په تعصب کې پر انبیاء کرامو او اولیاوو هم دروغ تړي. فلعنة الله علی الکاذبین

سره له دې چې د خضر علیه السلام له خوا موسی علیه السلام ته د (انک لن تستطع معی صبرا) ویلو سبب پخپله په قرآن کریم کې موجود دی. هغه دا چې په وړاندې تلو به خضر علیه السلام کوم کارونه کوي، هغه ټول د ظاهري شریعت مخالف دي او یو رسول څنګه کولای شي چې د شریعت مخالف کار وزغمي؟ له همدې وجې خضر علیه السلام وړاندې لا هغه ته خبرداری ورکړی و، چې ته به زما پر هغو کړنو چې د شریعت مخالفې وي، صبر کوې. دا د هماغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې حقیقت دی چې میرمحمد صاحب د تقلید جامه وراغوستې وه. د زیات تفصیل لپاره تفسیر ابن کثیر، ۳ ټوک، ۱۵۲ مخ، تفسیر قرطبي له ۱۳ څخه تر ۲۸ پورې، تفسیر فتح القدیر، ۳ ټوک، له ۴۲۵ څخه تر ۴۳۷ پورې، او تفسیر المنیر، ۸ ټوک، ۲۸۹ مخ وګورئ)

وړاندې لیکي:

فَلاَ تَسْأَلْنِي عَن شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَکَ مِنْهُ ذِکْرًا.

یعنې ته تر هغو زما څخه د هېڅ شي پوښتنه مه کوه، څو چې زه پخپله درته ونه وایم.

د امام د تقلید معنی همدا ده چې مقلد له هغه څخه د هېڅ شي پوښتنه نه شي کولای.

ځواب: ښاغلیه! په دې آیت کې دا څرنګه ثابته شوه چې د دلیل مطالبه نشته؟ هو! دا ثابته شوه چې د دلیل په غوښتنه کې بیړه په کار نه ده، لکه د (حتی احدث) لفظ چې همدا معنا افاده کوي. داسې ښکاري چې د تقلید پټی دې پر سترګو داسې غوړېدلې چې د قرآن په هر ځای کې تقلید درته ښکاري، له دې پرته بل څه نه وینې.

ښاغلی میرمحمد! د موسیٰ علیه السلام دا واقعه ستا د مذهب مخالفه او زموږ تائید دی. ته لږ قرآن کریم په غور ولوله! او دا خبره له هېڅ عالمه پټه نه ده چې موسیٰ علیه السلام په هر ځای کې له خضر علیه السلام څخه د دلیل غوښتنه کړې ده چې تا دا کار ولې وکړ؟ سورة کهف لږ په دقت ولوله! له دې واقعې څخه موږ دا درس تر لاسه کوو چې که هر کار د شریعت مخالف ولیدل شي، نو دلیل وغواړئ، بلکې قرآن کریم موږ په ټینګه همدې دریځ ته هڅوي. لکه چې وایي: وَلاَ تَقْفُ مَا لَيْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ. یعنې د هغه څه پیروي مه کوه چې په اړه یې علم نه لرې. بل ځای الله جل جلاله وایي: قُلْ هَـذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَاْ وَمَنِ اتَّبَعَنِي. (یوسف، ۱۰۸ آیة)

ژباړه: ورته ووایه! دا زما لار ده، زه او زما پیروان په پوهه الله ته بلنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی میرمحمد صاحب ! قرآن کریم خو وایي د دین هېڅ کار له دلیل پرته مه کوئ ! او دا کار یوازې د نبي او مجتهد نه دی، بلکې د هر هغه چا دی چې د نبي د پیروي دعوه کوي، ځکه په قرآن کریم کې د (من اتبعني) الفاظ راغلي چې وایي: هر څوک چې د نبي پیروي کوي، د هغه دنده دا ده چې په پوهه او بصیرت سره کار کوي. په ړندو سترګو پر مخ نه ځي، بلکې په دنیا کې چې هر انسان د دین کوم کار کوي، له هغه څخه د دلیل غوښتنه د قرآن کریم حکم دی.

الله ﷻ ویلي دي:

قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ.

یعنې ورتهووایه که تاسو رښتیني یاست؛ دلیل مو راوړئ.

درنو لوستونکو ! اوس تاسو پخپله پرېکړه وکړئ چې د قرآن کریم امر ومنو، که د میرمحمد صاحب؟ ! میرمحمد صاحب خو وایي تقلید وکړئ، دلیل مه غواړئ او د الله ﷻ وینا ده چې له دلیل پرته عمل مه کوئ ! دا سې ښکاري چې میرمحمد صاحب له الله ﷻ سره جګړه کوي. د الهي قوانینو ردولو او خپلو کرغېړنو اصولو پلي کولو ته یې ملا تړلې ده.

د اعتبار له لفظ څخه د قیاس معنا اخیستل

ووجوب الاعتبارای القیاس حکم مع انه لیس من افعال الجوارح. (التوضیح والتلویح، ۳۲ مخ)

ژباړه: د اعتبار (قیاس) وجوب د الله ﷻ امر دی، خو سره له دې هغه د بدن د غړو فعل نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احنافو دعوه دا ده چې الله ﷻ ویلي دي: (فاعتبروا یا اولی الابصار) یعنې قیاس وکړئ، نو له دې آیت څخه معلومه شوه چې قیاس فرض دی. (اصول البزدوي، ۲۵۰ مخ. نورالانوار، ۲۲۴ مخ)

اوس راشئ وګورو چې د احنافو دا دعوه تر کومه ځایه رښتینې ده؟ په سورة المؤمنون کې الله ﷻ فرمایي:

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً. (مؤمنون، ۲۱ آیة)

یعنې ستاسو لپاره په څارویو کې عبرت دی.

که د احنافو له قانون سره سم دلته د عبرت معنا په قیاس وشي، نو مطلب دا شو چې ستاسو لپاره په څارویو کې قیاس دی.

معنا یې دا شوه چې څاروي څه کوي، تاسو هم هغه کوئ. نه په خوراک او څښاک کې څه بندیز شته؛ څه چې مو زړه غواړي هغه کوئ او نه په واده او نکاح کې، څرنګه چې مو زړه غواړي نکاوې کوئ. په څه ډول چې له حیواناتو سره څه حساب او کتاب نه کېږي، همدارنګه له تاسو سره هم نه کېږي. زما په اند هېڅ حنفي په دې قیاس عمل نه کوي. په همدې سورة نور کې الله ﷻ وایي:

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ. (النور، ۴۴ آیة)

ژباړه: الله ﷻ شپه او ورځ اړوي-رااړوي بېشکه په دې کې د عقل د خاوندانو لپاره عبرت دی.

احناف به دلته قیاس پر چا کوي؟ یقیناً پر شي یې هم نه شي کولای، که یې کوي، نو هم به پر الله ﷻ دروغ وایي. اعاذنا الله من الافتراء علیه

په سورة یوسف کې الهي وینا ده:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ. (یوسف، ۱۱۱ آیة) یعنې د دوی په کیسو کې د عقل د خاوندانو لپاره عبرت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دلته هم د عبرت له لفظه د قیاس معنا واخیستل شي، نو مطلب دا شو چې لکه څنګه چې د یوسف علیه السلام ورونو خپل کشر ورور څاه ته وغورځاوه، تاسې هم له خپلو کشرانو ورونو سره همدا چلند کوئ او لکه څنګه چې هغوی خپل ورور خرڅ کړ، تاسې هم خپل ورور خرڅ کړئ، خو احناف په دې قیاس هم عمل نه کوي.

علامه ابن حزم الاندلسي رحمة الله علیه لیکي:

فلم یستح هولاء القوم ان یسمواالقیاس اعتبارا. (الاحکام فی اصول الاحکام، ۲ ټوک، ۳۸۷ مخ)

یعنې دا خلک په دې شرمېږي هم نه چې پر قیاس د اعتبار نوم ږدي. اِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ.

حیرانوونکې خبره خو لا دا ده چې وایي:

لوعمل بالحدیث لانسدباب الرأئ. (نورالانوار، ۱۷۹ مخ)

یعنې که (د غیرفقیه صحابي) په حدیث عمل وشي، نو د رایې دروازه به بنده شي.

علامه ابن حزم الاندلسي رحمه الله لیکي:

ولاعلم احدقط فی اللغة التي بهانزل القرآن ان الاعتبار هوالقیاس. (الاحکام فی اصول الاحکام، ۲ ټوک، ۳۸۷ مخ)

یعنې په کومه ژبه چې قرآن کریم نازل شوی؛ هېچا د اعتبار له لفظه د قیاس معنا نه ده اخیستې.

الله جل جلاله مورږ ته د دې لویو آسمانانو او ځمکو په جوړولو کې پر خپل ستر ځواک او ده چې له خپلو دښمنانو سره څه معامله کړې پر هغوی د فکر او تدبر امر کړی دی، څو مورږ پوه شو چې الله جل جلاله پر هر څه قادر دی او ټولې چارې په یوازې ډول پر مخ وړي. څوک چې لږ عقل او شعور ولري؛ هغه په دې پوهېږي چې د عبرت د لفظ معنا قیاس نه ده، ځکه په دې سره قرآن کریم ته د دروغو نسبت کېږي، له دې کبله چې یو ځای هم د عبرت لفظ د قیاس په معنا نه دی استعمال شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قياس بنسټ چا کښېښود؟

زمونږ دعوه دا ده چې قياس شريعت نه، بلکې د الله ﷻ پر نازل کړي شريعت يو تور داغ دی، ځکه په قياس حلت او حرمت نه ثابتېږي. احناف وايي دوی قياس د حکم مثبت نه، بلکې د حکم مظهر ګڼي، يعنې قياس پر يو شي حکم نه شي کولای، کوم شی چې پټ وي هغه څرګندوي.

مونږ وايو دا هسې يوه دعوه ده. چيچل د فيل په غاښو کوي، ښکاروي بل څه. که قياس حکم څرګندولای، ثابتولای يې نه، نو بيا ولې سره مختلف کېدل؟ ځکه حکم خو يو وي، نه دوه او مونږ وينو چې پر يوه شي څلور-پنځه حکمونه لګول کېږي. په دې سره ثابته شوه چې قياس مثبت دی، نه مظهر او په دې خبره ښه سر خلاص کړئ چې پر يو شي د حلال او حرام حکم کول دا يوازې د الله ﷻ کار دی. مقربه ملائکه او رالېږل شوی نبي هم د دې واک او اختيار نه لري چې له خپل ځانه يو شي ته حلال او يا حرام ووايي. مجتهد خو ښځي دا کار نه شي کولای. مطلب د حلت او حرمت حق نه کوم نبي ته شته، لکه الله ﷻ چې وايي:

يَاَيُّهَاالنَّبِيُّ لِمَ تحَرِّمُ مَااَحَلَ اللهِ لَکَ.

يعنې اې نبي ! ولې هغه څه حراموې چې الله ﷻ درته حلال کړي د ؟ !.

او نه کوم مجتهد ته، لکه الله ﷻ چې فرمايي:

وَلاَ تَقُولُواْ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَـذَا حَلاَلٌ وَهَـذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُواْ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ. (النحل، ۱۱۶ آية)

ژباړه: يو شي ته پخپله خوله مه واياست چې دا حلال او دا حرام دی، څو پر الله دروغ وتړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چا چې د قیاس په وسیله یو شی حلال او یا حرام کړځولی، هغه ګواکې پر الله دروغ تړلي دي، ځکه د قیاس کولو معنا دا ده چې د دې شي حکم الله ﷻ نه دی نازل کړی، موږ دا حکم پرې کړی دی.

سره له دې چې الله ﷻ وايي:

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ.

یعنې نن مې ستاسو دین درته پوره کړ.

حتی الله ﷻ خپل ګران نبي ته هم د قیاس کولو اجازه نه ده ورکړې، بلکې ویلي یې دي:

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَااَنْزَلَ اللّٰهُ.

یعنې د دوی پخپلمنځي چارو کې په هغه څه پرېکړه کوه چې د الله ﷻ له خوا درته نازل شوي دي.

همدارنګه الله ﷻ فرمايي:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ. (المائدة، ۴۴ آية)

ژباړه: چا چې په هغه څه پرېکړه ونه کړه چې الله ﷻ نازل کړي، هماغه کافران دي.

په بل آیت کې د (فأولئک هم الظالمون) الفاظ راغلي دي. په درېیم آیت کې د (فأولئک هم الفاسقون) الفاظ راغلي دي.

دا آیتونه بیا-بیا زموږ توجه دې خبرې ته رااړوي چې که یو څوک له ځانه او یا د مجتهد له لوري د ناسمې فتوا پر بنسټ پر یو شي د حرام یا حلال مهر لګوي، هغه یا کافر، یا ظالم او یا فاسق دی.

د قیاس د بطلان لپاره همدا بس ده چې اهل القیاس په خپل منځ کې د قیاسونو په کولو سره مختلف دي چې له دې کاره الله ﷻ سخته منعه کړې ده.

وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ. (آل عمران، ۱۰۵ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: لكه هغه كسان دا سې مه كېږئ چې د واضحو دلايلو تر راتلو وروسته سره مختلف شول.

په قياس كې اختلاف كول پخپله د دې خبرې دليل دى چې قياس شريعت نه دى، ځكه په شريعت كې اختلاف امكان نه لري، لكه الله ﷻ چې فرمايي:

أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا. (النساء، ۸۲ آية)

ژباړه: ايا دوى په قرآن كريم كې فكر نه كوي؟ كه له الله ﷻ پرته د بل چا له خوا واى؛ دوى به ډېر اختلاف پكې موندلى واى.

په تقليد كې خو خبره تر اختلاف پورې محدوده نه ده، بلكې پر بېلابېلو ډلو وېشل شوي دي چې له دې كاره شريعت په كلكه منعه كړې ده. د بېلګې په ډول شوافع وايي:

د درېيو وېښتانو په مسح كولو سره د سر مسحه صحيح كېږي.

احناف وايي: كه د سر درېيمه برخه مسحه نه شي، اودس نه كېږي.

خو ماليكيان بيا وايي نه؛ د لومړنيو اودس صحيح دى، نه د دويمې ډلې، بلكې تر څو چې د ټول سر مسحه ونه شي، د هغه اودس نه صحيح كېږي.

دويمه بېلګه: احناف وايي كه يو څوك د الله اجل او يا الله اعظم په ويلو نيت وتړي، نو د هغه لمونځ صحيح كېږي، خو د شوافعو په اند هغه بې لمانځه دى، څو چې د الله اكبر لفظ ونه وايي، لمونځ يې صحيح نه دى.

درېيمه بېلګه: احناف وايي د هبې او تمليک په لفظ نكاح صحيح ده، سړى او ښځه د دې الفاظو په ويلو مېړه او مېرمن ګرځي. كوم اولاد چې يې وشي، هغه حلال دى او كه په دواړو كې يو مړ شي، ژوندى د ميراث حق لري.

خو شوافع وايي د نكاح او تزويج له لفظ پرته نكاح نه صحيح كېږي. كه دى جماع وكړي، هغه زنا ده. له دې جماع څخه چې يې كوم اولاد وشي، هغه حرام دى او كه په دوى كې يو مړ شي، ژوندى د مېراث حق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو لوستونکو ! تاسو ولیدل چې د قیاس د مالکانو په قیاسونو کې څومره د ځمکې او آسمان توپیر او اختلاف دی. په بله وینا د قیاس خاوندان دا ویل غواړي چې الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ موږ ته نه د اوداسه بشپړه طریقه راښوولې، نه د لمانځه او نه د نکاح یا واده؛ چې له امله یې موږ قیاس ته اړ یو.

سره له دې چې الله ﷻ ویلي دي: (اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ) یعنې نن مې تاسو ته ستاسو دین در بشپړ کړ.

همدارنګه فرمايي:

وَأَطِيعُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَلاَ تَنَازَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُواْ إِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (آل عمران، ۴۶ آية)

ژباړه: د الله ﷻ او د هغه د رسول اطاعت کوئ، اختلاف مه کوئ، کنه بې زړه به شئ، قوت به مو له منځه لاړ شي او صبر کوئ؛ بېشکه الله ﷻ له صبرکوونکو سره دی.

همدارنګه د رسول اکرم ﷺ وینا ده:

لاتختلفوا فتختلف قلوبکم.

یعنې اختلاف مه کوئ، که نه زړونه به مو سره مختلف شي. (نسائي، ۲ ټوک، ۹۰ مخ. مستدرک حاکم، لومړی ټوک، ۷۲۵ مخ)

خو په مذهب کې پر پاتېدو او تقلید کولو اختلاف پر موږ واجب دی. اورمرو به موږ اختلاف کوو، که څه هم څرګند آیت او یا صحیح حدیث زموږ د دریځ مخالف وي. الله ﷻ دې هدایت راته وکړي. آمین !

پورته مو ثابته کړه چې قیاس دین نه دی، ځکه قیاس نه د الله ﷻ امر دی، نه د رسول اکرم ﷺ. الله ﷻ خو موږ ته وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ.

(النساء، ۵۹ آیة)

ژباړه: که مو په یو شي کې اختلاف شو، نو الله او رسول ته یې وسپارئ، که پر الله او د اخرت پر ورځ ایمان لرئ.

دا خو څرګنده خبره ده چې قیاس ته رجوع کول نه الله ﷻ ته رجوع ده او نه رسول اکرم ﷺ ته او الله ﷻ دا هم ویلي چې په وینا او کړنه کې تر الله او د هغه تر رسول مه وړاندې کېږئ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ. (الحجرات، ۱ آیة)

ژباړه: اې هغو کسانو چې دوی ایمان راوړئ، تر الله او د هغه تر رسول مه مخته کېږئ.

اساسي خبره دا ده چې رسول اکرم ﷺ هېڅکله نه پخپله قیاس کړی او نه یې صحابه کرامو ته د هغه تربیه او تعلیم ورکړی دی، سره له دې چې الله ﷻ وایي:

وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى (۳) إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى. (النجم، ۳-۴ آیة)

ژباړه: دی له ځانه خبرې نه کوي، دا نه ده؛ مګر وحې ده چې ده ته وحې کېږي.

څوک چې وایي محمد ﷺ له ځانه خبرې کړې دي، د هغوی قول په دې آیت سره مردود دی.

بله خبره دا ده چې دا د رسول اکرم ﷺ د فرمان مخالف کار دی.

عن مالک بن انس رحمه الله يقول: الزم ماقاله رسول الله ﷺ فی حجة الوداع (امران ترکتمافیکم لن تضلوا ماتمسکتم بهما کتاب الله وسنة نبيه. (اعلام الموقعين)

له امام مالک رحمه الله څخه روایت دی چې ویلي یې دي: هغه خبره ټینګه ونیسئ چې رسول الله ﷺ په حجة الوداع کې کړې وه، هغه دا چې: ما تاسو ته دوه شیان پرېښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، که تاسو په هغوی پسې ټينګ لاس ونيسئ، هېڅکله به بېلاري نه شئ، هغه د الله ﷻ کتاب او د هغه د نبي سنت دي.

همدارنګه ابن عبدالبر پخپل کتاب جامع بيان العلم کې نقل کوي چې رسول اکرم ﷺ ويلي دي:

لاتهلک امتي حتی تقع فی المقايس فاذا وقعت فی المقايس فقدهلکت. (مختصر جامع بيان العلم وفضله ۲۵۰)

يعنې زما امت به تر هغو هلاک نه شي چې په قياسونو کې نه وي واقع شوی، کله چې په قياسونو کې واقع شي، نو هلاک شو.

له دې څخه د سپينې ورځې په شان جوته شوه چې د مسلمانانو مرجع صرف قرآن کريم او صحيح نبوي سنت دي، لکه الله ﷻ چې فرمايي:

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ. **(سورة النساء، ۵۹ آية)**

ژباړه: که مو په يو شي کې اختلاف شو، نو الله او رسول ته يې وسپارئ، که پر الله او د اخرت پر ورځ ايمان لرئ.

ټول امت پر دې متفق دی چې د اختلاف پيدا کېدو په صورت کې قرآن او نبوي سنت ته رجوع واجبه ده، ځکه دا د قرآن کريم امر دی او ټولو مفسرينو ترې همدا معنا اخيستې ده چې د رسول اکرم ﷺ په ژوند کې ده ته رجوع اړينه وه او د ده تر وفات وروسته د ده سنت ته رجوع ضروري ده.

خو راشئ مونږ مو له يوه داسې سړي سره آشنا کړو چې په اصولو او فروعو کې د احنافو مرجع دی او د هغه د کتابونو له لوستلو پرته هېڅ حنفي مفتي يا قاضي کېدای نه شي، بلکې يو څوک تر هغو مجتهد کېدای هم نه شي چې د ده کتاب المبسوط يې نه وي ياد کړی، دا سړی د علامه سرخسي په نوم يادېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ هغه په دې آیت کې د قیاس ثابتولو لپاره څومره څرګند لاسوهنه یا تحریف کړی دی. پخپل کتاب کې، چې د (اصول سرخسي) په نوم مشهور دی، لیکي:

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ. ان المراد به القياس الصحيح والرجوع اليه عندالمنازعة، وفيه بيان ان الرجوع اليه يكون بامرالله وامرالرسول ولايجوزان يقال المرادهوالرجوع الى الكتاب والسنة. (اصول السرخسي ۲۱۲۹)

ژباړه: د احنافو دا لوی عالم وایي: په پورتني آیت سره ثابته شوه چې له دې څخه د مخالفت په وخت کې صحیح قیاس ته رجوع کول مراد دي او په دې کې دا ویل شوي چې دا رجوع به د الله او رسول په امر وي او دا خبره ناسمه ده چې له دې څخه مراد قرآن او سنت ته رجوع کول دي.

درنو لوستونکو ! دا خبره تر ځمکې او آسمان هم درنه ده چې له قرآن او سنت څخه قیاس مراد شي. دا د دوی دینداري او الهي وېره ده چې د خپل مذهب د اثبات لپاره په قرآن کې له لاسوهنې هم ډډه نه کوي، خو دوی دا خبره له پامه غورځولې چې په قرآن کریم کې په لاسوهنه دوی د یهودو او نصاراوو تقلید کوي، نه د امام ابوحنیفة رحمه الله، چې په اړه یې الله ﷻ په قرآن کریم کې وایي:

يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِ. (مائده، ۱۳ آية)

ژباړه: دوی کلمې له خپله ځایه اړوي او دوی ته چې کوم نصیحت شوی و، د هغه لویه برخه یې هېره کړې ده.

د نسفي تفسیر لیکوال لیکي چې د تحریف مطلب دا دی: (یفسرونه بغیر ماانزل) یعنې د نزول خلاف به له ځانه تفسیر کوي. (تفسیرالنسفي، لومړی ټوک، ۳۱۲ مخ)

راشئ اوس مو په نورو خطرناکو لاسوهنو خبر کړم. مولوي محمودالحسن دیوبندي چې په شیخ الهند هم پېژندل کېږي، د خپل کتاب په (۱۰۳) مخ کې دا آیت په څرګند ډول تحریف کړی، اصل آیت خو دا ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ.

خو ښاغلي يوازې د تقليد ثابتولو لپاره د (اولی الامر) لفظ پکې زيات کړی او ليکي، له همدې کبله الله ﷻ وايي:
فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ.

خو د حيرانتيا خبره دا ده چې تر ننه هېڅ حنفي عالم پر هغه نيوکه نه ده کړې.
همدارنګه مولوي محمود الحسن ديوبندي په سنن ابي داؤد کې هم لاسوهنه کړې ده. امام ابوداؤد پخپل کتاب کې د (باب من رأئ القرأة اذالم يجهر) په نوم يو باب ايښی دی، خو شيخ الهند دا باب داسې تحريف کړی او ليکلي يې دي: (باب من كره القرأة بفاتحة الكتاب اذاجهرالامام)
د همدې تحريف د ثابتولو لپاره يو بل تحريف ته مجبور شوی او ليکلي يې دي: دا باب په يو بل ډول هم ثابت دی، (باب من ترک القرأة فيماجهرالامام). حال دا چې په نړۍ کې د ابوداؤد په بله هېڅ نسخه کې له مجتبايي پرته دا عبارت نشته. (وګورئ کتاب الردود، ۲۴۱-۲۴۲ مخونه)
همدارنګه شبلي نعماني حنفي له ايمانه د عمل بېلولو لپاره په آيت کې د (واو) پر ځای د (فا) حرف زيات کړی دی او وايي (فا) د وروسته والي معنا ورکوي چې په دې ډول د عمل درجه تر ايمان وروسته شوه.
اصل آيت دا دی:
ومن يؤمن بالله وعمل صالحا. (الطلاق، ۱۱ آية)
يعنې څوک چې پر الله ايمان راوړي او نېک عمل وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ده داسې تحريف کړی: ومن يؤمن بالله فيعمل صالحا. (وګورئ کتاب الردود، ۲۴۸ مخ)

همدارنګه په کراچي کې ادارة القرآن والعلوم الاسلاميه هم په مصنف ابن ابي شيبه کې د تحت السرة لفظ ورزيات کړی دی، خو په دې سره تر نامه لاندې لاس نيول ثابت شي. (مصنف ان ابي شيبه، لومړی ټوک، ۳۹۰ مخ)

حال دا چې د دې ادارې تر وجود وړاندې په دنيا کې د مصنف هېڅ داسې نسخه نه وه چې دا لفظ دې پکې وای.

همدارنګه محمود الحسن ديوبندي صاحب په سنن ابي داؤد کې يو بل حديث چې په هغه کې د (عشرين ليلة) لفظ دی، ده په حاشيه کې هغه په عشرين رکعة سره بدل کړی دی، څو شل رکعته تراويح ثابتې شي، سره له دې چې تر دې وړاندې په ټولو نسخو کې د (عشرين ليلة) لفظ ثابت دی. (وګورئ کتاب الردود، ۲۵۸ مخ) همدا د دغو بزرګانو ديناري او تقوا ده.

کوم کسان چې په دين کې لاسوهنه او تحريف کوي، د هغوی په اړه الهي فرمان دی:

لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ. (المائده، ۴۱ مخ)

يعنې د دوی لپاره په دنيا کې سپکاوی او په آخرت کې ستر عذاب دی.

الله ﷻ دې موږ ټول په قرآن کريم او نبوي احاديثو کې له تحريفه وساتي. آمين!

اوس راشئ وګورئ د قياس موجد څوک دی او بنسټ يې چا ايښی دی؟ ابليس لعين ته د الله ﷻ وينا ده:

قَالَ مَا مَنَعَکَ أَلاَّ تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُکَ قَالَ أَنَاْ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ.

(الاعراف، ۱۲ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: الله وويل: کله چې ما امر درته وکړ؛ څه شي د سجدې له کولو منعه کړې؟ شيطان وويل: زه تر ده غوره يم، زه دې له اوره پيدا کړی يم او دی دې له خټې پيدا کړی دی.

د دې آيت په تفسير کې عبدالله بن مسعود ﷺ، حسن بصري او محمد بن سيرين رحمة الله عليهما وايي:

اول من قاس ابليس فاخطأفی القياس فمن قاس الدين برأيه قرنه مع ابليس.

(تفسير کبير، ۴ ټوک، ۲۹ مخ. تفسير قرطبي، ۴ ټوک، ۱۱۰ مخ)

ژباړه: اول قياس ابليس وکړ چې پکې خطا شو، نو چا چې په دين کې قياس وکړ، الله به يې له شيطان سره ملګری کړي.

په دې ډول ابليس قياس وکړ، تېروته او د قياس کوونکو امام شو. (د زيات تفصيل لپاره سنن دارمي باب تغير الزمان ومايحدث فيه او د امام فخرالدين رازي تفسير کبير وګورئ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې یو اسلام

۱- الهي وینا ده:

إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللّهِ الإِسْلاَمُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوْتُواْ الْكِتَابَ إِلاَّ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللّهِ فَإِنَّ اللّهِ سَرِيعُ الْحِسَابِ. (آل عمران، **۱۹** آیة)

ژباړه: بېشکه د الله په نزد (مقبول) دین اسلام دی، هغو کسانو چې کتاب ورکړل شوی و، تر هغه وروسته اختلاف وکړ چې علم ورکول شو پخپل منځ کې د سرکښۍ له کبله څوک چې د الله په آیتونو کافر شي، بېشکه الله چټک حساب کوونکی دی.

۲- بل ځای الله ﷻ وايي:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ. (آل عمران، **۸۵** آیة)

ژباړه: چا چې له اسلام پرته بل دین قبول کړ، نو الله ﷻ به یې ورڅخه قبول نه کړي او دی په آخرت کې له تاوانیانو څخه دی.

۳- همدارنګه الهي فرمان دی:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيَ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ. (البقرة، **۱۸۵** آیة)

ژباړه: روژه هغه میاشت ده چې خلکو ته هدایت کوونکی قرآن پکې نازل شوی دی.

۴- بیا هم الهي فرمان دی:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ. (الانبیاء، **۱۰۷** آیة)

ژباړه: ته مو ټولو خلکو ته لېږلی یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو لوستونکو !

۱- په پورتنيو آيتونو کې لومړني دوه آيتونه دا وايي چې اسلام يوازې يو او هماغه د الله په نزد د قبول وړ دی او څوک چې له دې پرته د بل دين په لټه دی، د هغه دين مردود دی.

۲- له دريم آيته دا معلومېږي چې الله ﷻ د انسانانو د هدايت لپاره يوازې يو قرآن رالېږلی، نه دوه.

۳- له دريم آيته دا معلومېږي چې الله ﷻ د ټولې نړۍ د لارښوونې لپاره محمد ﷺ د وروستي نبي په توګه رالېږلی، بل هېڅ نبي نشته. له دغو درېيو اصولو سره هېڅ مسلمان اختلاف نه لري.

درنو لوستونکو !

په ياد لرئ؛ څرنګه چې د ټولو الله، نبي او قرآن يو دی او څوک چې دوه اسلامه مني، هغه د ټولو په نزد د قرآن او احاديثو په رڼا کې کافر دی. همدارنګه الله ﷻ چې لوېديځوالو ته کوم حکم رالېږلی، هغه د ختيځوالو لپاره هم دی او کوم حکم چې د عربو لپاره وي، هغه به د عجمو لپاره هم وي. څوک چې وايي نه ! د افغانانو لپاره يو حکم او د عربو لپاره بل حکم دی، د سعوديانو لپاره يو حکم او د پاکستانيانو لپاره بل حکم دی، نو هغه ګواکې دا ويل غواړي چې الله ﷻ دوه شريعته نازل کړي دي. پر يوه يې د سختۍ حکم نازل کړی، پر بل يې د آسانۍ، يو چا ته يې يو شی حلال کړی، بل ته يې حرام کړی دی، د يو چا لپاره يې يو شی روا کړی او د بل لپاره يې ناروا کړی دی. لکه متعصب امين کاړوي حنفي چې ويلي دي: د سيمې د اختلاف په وجه د حلال او حرام، روا او ناروا په اړه اختلاف کول صحيح دي. نعوذبالله !

الله ﷻ هېڅکله داسې نه کوي، ځکه دا ډول چارې په الهي شريعت کې اختلاف ثابتوي، حال دا چې الهي شريعت له اختلافاتو پاک دی، چې قرآن کريم پخپله د دې شاهدي ورکوي.

أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا. (النساء، ۸۲ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایا دوی په قرآن کریم کې فکر نه کوي؟ که له الله ﷻ پرته د بل چا لـه خوا وای، دوی به ارومرو ډېر اختلاف پکې موندلی وای.

همدارنګه الله ﷻ وایي:

وَلاَ تَکُونُواْ کَالَّذِینَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَیِّنَاتُ وَأُوْلَـئِکَ لَهُمْ عَـذَابٌ عَظِیمٌ. (آل عمران، ۱۰۵ آیة)

ژباړه: د هغو کسانو په څېر مه کېږئ چې د ځرګندو دلایلو تر راتلو وروسته یې سره اختلاف وکړ، د همدوی لپاره لوی عذاب دی.

دلته دې څوک دا نیوکه نه کوي چې دا ډول اختلافات خو د صحابه کرامو ﷺ تر منځ هم وو، نـو بیـا خو دا وعیـد د دوی لپـاره هـم دی؟ مـوږ وایـو هـېڅ صـحابي داسې متعصب نه و چې د قرآن کریم او حدیث تر وړاندې کېدلو وروسته به هم پر خپله رایـه او نظر کلک ولاړ و، بلکې سمدستې به یې خپله رایه پرېښوده، قرآن کریم او نبوي سنت بـه یې خپل کړل، خو مقلدین د دې پر خلاف دي، بلکې د خپـل نظر د ثـابتولو لپـاره پـه قـرآن کریم او نبوي سنت کې تحریف هم کوي، لکه وړاندې چې یې مثالونه تېر شول. لـه همـدې وجې صحابه کرام ﷺ په دې وعید کې داخل نه دي.

اوس راشئ دا وڅېړو چې د مقلدینو دا دعـوه تـر کومـه ځایـه سمه ده چې زمـوږ تـر منځ د حلال او حرام اختلاف نشته، بلکې د افضل او غیرافضل اختلاف دی. تـر بیـان وروسته تاسو پخپله پرېکړه وکړئ چې دا د حلال او حرام اختلاف دی، کـه د افضـل او غیرافضل؟ په یاد لرئ چې په اسلام کې دننه د ټولو علماوو په اتفـاق یـو شـی حـلال او یـا حرام، پاک او یا ناپاک، روا او یا ناروا وي. په یوه شي کې د دواړو یو ځای کېدل امکـان نه لري. لکه امام شافعي رحمه الله چې وایي: (الاقوال کثیرة والحـق واحـد) یعنـې قولونـه ډېر دي، خو حق یو دی. اوس به د طهارة په مسایلو کې ځینې مثالونه وړاندې کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(الف) **حنفي مذهب**:

۱- په اوداسه کې نيت ته اړتيا نشته.
۲- بې ترتيبه اودس صحيح دی.
۳- د قي او وينې په وتلو اودس ماتېږي.
۴- په خوله او پوزه کې له اوبو اچولو پرته غسل نه صحيح کېږي.
۵- د عورت په لمسولو اودس نه ماتېږي.

(ب) **شافعي مذهب**:

۱- له نيت پرته اودس نه صحيح کېږي.
۲- بېله ترتيبه اودس نه کېږي.
۳- په وينه او قي اودس نه ماتېږي.
۴- په خوله او پوزه کې له اوبو اچولو پرته غسل صحيح کېږي.
۵- د ښځې او عورت په لمسولو اودس ماتېږي.

درنو لوستونکو !

تاسو ولوستل چې د مذهبي کړيو تر منځ د افضل او غير افضل اختلاف دی، که د حلال او حرام؟ که يو سړی د حنفي فقهې له مسئلې سره سم اودس کوي، نو اودس يې شوی، خو د شافعي فقهې له نظره د هغه اودس صحيح نه دی.

يعنې که دا سړی لمونځ وکړي، نو د احنافو په اند د هغه لمونځ صحيح دی، خو د شوافعو په اند د هغه لمونځ صحيح نه دی، ځکه دا سړی د هغوی له نظره بې اودسه دی. لنډه دا چې د شافعي لمونځ په حنفي او د حنفي لمونځ په شافعي پسې نه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب) اوس راشئ د لمانځه مسايلو ته:

حنفي مذهب:

۱- په الله اعظم، الله اجل، الله الرحمن او لااله الاالله سره هم لمونځ شروع کېدای شي.

۲- د فاتحې له ويلو پرته لمونځ صحيح دی.

۳- د قهقهې په کولو اودس ماتېږي.

۴- په لمانځه کې تعديل ارکان فرض نه دی.

۵- د تشهد په اندازه کښېناستلو سره لمونځ صحيح دی، که څه هم تشهد او درود ونه ويل شي.

۶- د سلام ويلو پر ځای په خوراک او څښاک کولو او يا هوا ايستلو لمونځ صحيح کېږي.

شافعي مذهب:

۱- له الله اکبر پرته په بل لفظ لمونځ شروع کول صحيح نه دي، که نه لمونځ باطل دی.

۲- له سورة الفاتحې پرته لمونځ نشته.

۳- په قهقهه سره يوازې لمونځ فاسد ېږي، اودس پر خپل حال پاتې دی.

۴- له تعديل ارکان پرته لمونځ نه کېږي.

۵- څو چې تشهد او درود ونه ويل شي، لمونځ نه کېږي.

۶- له سلام پرته په بل شي لمونځ پای ته نه رسېږي، بلکې لمونځ باطل دی.

اوس تاسو پخپله پرېکړه کولای شی چې ايا د دغو مذهبونو تر منځ د روا او ناروا اختلاف دی، که د افضل او غير افضل؟!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ج) تاسو په نکاح کې هم ځينو مسايلو ته پام وکړئ:

حنفي مذهب:

۱- د بيعې او هبې په لفظ سره نکاح تړل کېدای شي.

۲- له ولي پرته نکاح صحيح ده.

۳- په زور سره طلاق واقع کېږي.

۴- د ځلورمې ښځې په عده کې دننه د هغې له خور سره نکاح نه شي کېدای.

۵- په شهوت سره د يوې ښځې په لمسولو د هغې مور او خور دواړه حرامېږي.

شافعي مذهب:

۱- د نکاح او زواج له لفظ پرته نکاح نه صحيح کېږي.

۲- له ولي پرته نکاح باطله ده.

۳- په زور طلاق نه واقع کېږي، بلکې نکاح پر ځای پاتې ده.

۴- د ځلورمې ښځې په عده کې دننه د هغې له خور سره نکاح کېدای شي.

۵- په شهوت سره د يوې ښځې لمسول؛ نه د هغې خور حراموي؛ نه مور، بلکې هغه سړی له هرې يوې سره نکاح کولای شي.

درنو لوستونکو !

ايا دا دوه اسلامه نه دي؟ ايا دا شيان امت اتحاد ته رابولي، که ډلو-ډلبازيو ته؟ د خپلمنځي مينې بلنه ورکوي، که د کرکې؟ همدا وجه ده چې نن اسلامي امت پر ډلو-ټپلو وېشل شوی او يو پر بل نيوکې کوي.

له همدې کبله مونږ د ټولې نړۍ له مقلدينو څخه هماغه هيله کوو چې الله ﷻ څوارلس سوه کاله وړاندې د هغه وخت له مسلمانانو څخه کړې وه:

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ.

يعنې که مو په يو شي کې اختلاف راغی، نو الله او رسول ته يې وسپارئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(هـ) د خوراک او څښاک په شیانو کې ځو مثالونه:

حنفي مذهب:

۱- په سمندري حیواناتو کې له ماهي پرته نور ټول حرام دي.

۲- له شرابو پرته د بل نشه يي شي پر خوړلو حد نشته.

۳- د پسه يا غوايي تر حلالولو وروسته که يې له نسه مړ بچی راووزي، نو د هغه خوراک حرام دی.

۴- که ذبحه کوونکی قصداً (بسم الله) پرېږدي، نو حلال شوی حیوان مردار دی.

شافعي مذهب:

۱- په سمندر کې چې هر څه دي، د هغوی ټولو خوراک حلال دی.

۲- هر نشه يي شی حرام دی او په خوړلو يې حد لازمېږي.

۳- د حیوان په نس کې بچی د هغه په حلالېدو حلالېږي او خوراک يې صحیح دی.

۴- که د حیوان حلالوونکی قصداً (بسم الله) پرېږدي او که په هېره، په دواړو صورتونو کې هغه حیوان حلال دی.

دلته مو په لنډ ډول د دغو دوو مذهبونو تر منځ د اختلاف ځو بېلګې راوړې، که نه د اختلافاتو سمندر خورا ژور او پراخ دی.

هدف مو دا و چې د مذهبونو تر منځ د حلال او حرام، روا او ناروا، باطل او حق اختلاف دی، نه د افضل او غیرافضل. **فافهم ولاتکن من الغافلین**

الله جل جلاله ویلي دي:

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا. (الاحزاب، ۷۱ آیة)

یعنې چا چې د الله او د هغه د رسول اطاعت وکړ، هغه لویه بریا وموندە.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاسو څخه څو پوښتنې:

۱- په قرآن کریم، صحیح حدیث او په څلورو امامانو کې د یوه په قول تقلید ثابت کړئ !. ګورئ په یاد لرئ چې شخصي تقلید به ثابتوئ، ځکه ستاسو دعوه همدا ده.

۲- ستاسو په فکر د اجتهاد دروازه بنده شوې ده، اوس نه څوک مجتهد کېدای شي او نه د اجتهاد اړتیا شته، نو ستاسو په اند ؛ چې کله عیسی علیه السلام ځمکې ته راشي، نو هغه به په کوم مذهب وي؛ حنفي، مالکي، شافعي او که حنبلي؟.

۳- امام ابوحنیفة رحمه الله تر مجتهد کېدو وړاندې مقلد و، که غیرمقلد ؟ که مقلد و، نو د چا تقلید یې کاوه؟ او که نه و، نو معلومه شوه چې غیرمقلد و.

۴- د امام ابوحنیفة رحمه الله د مذهب تر خپرېدو وړاندې خلکو د چا تقلید کاوه؟ که یې نه کاوه، بیا خو هغوی غیرمقلدین شول. همدارنګه د مالکي، شافعي او حنبلي مذهبونو تر خپرېدو وړاندې د دغو مذهبونو پلویانو د چا تقلید کاوه؟.

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُواْ وَلَن تَفْعَلُواْ فَاتَّقُواْ النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ.

لنډه دا چې تقلید یو نوی شی دی چې ورو-ورو یې د خلکو په زړونو کې ځای پیدا کړ، آن هغوی یې په قرآن کریم او نبوي صحیحو احادیثو کې لاسوهنې او تحریف ته اړ ایستل. اعاذالله جمیع المسلمن منه

مصادر او مراجع:

(۱) القرآن الکریم

(۲) الاحکام فی اصول الاحکام لابن حزم رحمه الله

(۳) ارشادالفحول للشوکاني رحمه الله

(۴) اصول السرخسي

(۵) اصول البزدوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٦) الاعتصام للشاطبي رحمه الله
(٧) اصول الكرخي
(٨) اربعين النووي
(٩) اعلام الموقعين لابن قيم رحمه الله
(١٠) تيسيرالتحرير
(١١) تفسير ابن كثير
(١٢) تفسيرالقرطبي
(١٣) تفسيرالمنير للدكتور وهبة الزحيلي
(١٤) التفسيرالكبير للامام رازي
(١٥) تفسيرالجلالين للامام سيوطي رحمه الله
(١٦) تسهيل اصول الشاشي
(١٧) التوضيح والتلويح
(١٨) التقليدواحكامه لسعدبن عبدالعزيزالشثري
(١٩) التفهيمات الالهية للشاه ولي الله رحمه الله
(٢٠) الجامع الصغير للسيوطي رحمه الله
(٢١) جامع بيان العلم وفضله لابن عبدالبر رحمه الله
(٢٢) حجة الله البالغة للشاه ولي الله دهلوي رحمه الله
(٢٣) حاشيه حسامي
(٢٤) روح المعاني للالوسي رحمه الله
(٢٥) الردودلبكربن عبدالله ابوزيد
(٢٦) زادالمعاد
(٢٧) سنن ابي داؤد
(٢٨) سنن الدارمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۹) سنن ترمذي
(۳۰) سنن ابن ماجه
(۳۱) سنن النسائي
(۳۲) شرح عين العلم
(۳۳) شرح عقود رسم المفتي
(۳۴) شرح السنة للبغوي
(۳۵) صحيح البخاري
(۳۶) عقدالجيد
(۳۷) الفقه الاكبرللامام شافعي رحمه الله
(۳۸) فتاوى امداديه
(۳۹) فتح القدير للشوكاني
(۴۰) الفقه الاسلامي وادلته
(۴۱) الموطاللامام مالک رحمه الله
(۴۲) مستدرک للحاکم
(۴۳) مشكاة المصابيح
(۴۴) مسلم الثبوت
(۴۵) مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح
(۴۶) المحلى بالاثارلابن حزم الاندلسي رحمه الله
(۴۷) نورالانوار
(۴۸) نفع الكبير
(۴۹) الهدايه
(۵۰) ردالمحتار

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library